

SÖZLÜ KÜLTÜRDEN DİJİTAL KÜLTÜRE: HACI BEKTAŞ VELİ’NİN ÖĞRETİLERİNİN İLETİŞİM SOSYOLOJİSİ PERSPEKTİFİNDEN ANALİZİ

FROM ORAL CULTURE TO DIGITAL PLATFORMS: A COMMUNICATION-SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE ON THE REPRODUCTION OF HACI BEKTASH VELİ’S TEACHINGS

ÖZGENUR REYHAN GÜLER*

Sorumlu Yazar

Öz

Sözlü kültür, tarihsel olarak toplumsal belleğin inşasında ve kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında merkezi bir iletişim biçimi olarak işlev görmüştür. Ancak dijital kültürün yaygınlaşmasıyla birlikte bu aktarım biçimi dönüşüme uğramış; kültürel figürlere ve öğretilere atfedilen anlamlar, dijital platformlarda yeniden üretilmeye başlamıştır. Bu çalışma, iletişim sosyolojisi perspektifinden hareketle, Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen söylemlerin dijital platformlarda nasıl inşa edildiğini, hangi sosyal ve bilişsel çerçeveler içinde dolaşıma girdiğini ve bu süreçte kültürel mirasın nasıl yeniden anlamlandırıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, sosyal inşacılık kuramı ile sosyo-bilişsel söylem yaklaşımını bir arada ele alarak, dijital iletişim ortamlarında anlamın ve otoritenin nasıl kurulduğunu tartışmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; söylem analizi ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Araştırma örneklemi, 2025 yılı içerisinde X (Twitter) ve Instagram platformlarında Hacı Bektaş Veli’ye atıfla paylaşılan görsel ve metinsel gönderiden oluşmaktadır. İncelenen paylaşımlarda söylemlerin dilsel yapıları, tematik yönelimleri, bağlam kayıpları ve ideolojik çerçeveleri analiz edilmiştir. Bu süreçte, paylaşımların doğruluk düzeyinden ziyade, kullanıcılar tarafından nasıl kabul gördüğü ve hangi zihinsel modeller aracılığıyla anlamlandırıldığına odaklanılmıştır. Araştırma bulguları, dijital platformlarda Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen birçok söylemin tarihsel ve metinsel bağlamından koparıldığını, söz konusu söylemlerin, tekrar, görselleştirme ve etkileşim yoluyla dijital kolektif bilinçte “doğru” ve “meşru” kabul edilen anlatılara dönüştüğü göstermektedir. İletişim sosyolojisi perspektifinden sosyal inşacılık yaklaşımıyla değerlendirildiğinde, bu durum kültürel mirasın dijital ortamda nesnel bir aktarım sürecinden ziyade, toplumsal etkileşimler aracılığıyla yeniden inşa edildiği gözler önüne sermiştir. Bulgular, dijital iletişimin kültürel figürler üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahip olduğunu; kolektif hafıza, otorite ve anlam üretiminin giderek iletişimsel pratikler üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sözlü kültür, Hacı Bektaş Veli, İletişim sosyolojisi, Sosyal inşacılık, İletişim çalışmaları.

Abstract

Oral culture has historically functioned as a central mode of communication in the

Araştırma Makalesi / Künye: GÜLER, Özgenur Reyhan. “Sözlü Kültürden Dijital Kültüre: Hacı Bektaş Veli’nin Öğretilerinin İletişim Sosyolojisi Perspektifinden Analizi”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 117 (Mart 2026), s. 461-488.

* Dr., İstinye Üniversitesi, e-mail. o.reyhanguler@gmail.com, ORCID. 0000-0003-0899-2297

construction of social memory and the transmission of cultural values across generations. However, with the widespread expansion of digital culture, this mode of transmission has undergone a transformation; meanings attributed to cultural figures and teachings have begun to be reproduced on digital platforms. From the perspective of communication sociology, this study aims to examine how discourses attributed to Hacı Bektaş Veli are constructed on digital platforms, within which social and cognitive frameworks they circulate, and how cultural heritage is reinterpreted in this process. Drawing on both social constructionist theory and the socio-cognitive approach to discourse, the research discusses how meaning and authority are established within digital communication environments. A qualitative research methodology was adopted in the study, combining discourse analysis and content analysis. The research sample consists of visual and textual posts shared on the X (Twitter) and Instagram platforms in 2025 that reference Hacı Bektaş Veli. The analyzed posts were examined in terms of the linguistic structures of the discourses, their thematic orientations, contextual displacements, and ideological frameworks. In this process, the focus was placed not on the accuracy of the posts, but rather on how they are received by users and through which mental models they are interpreted. The research findings indicate that many discourses attributed to Hacı Bektaş Veli on digital platforms are detached from their historical and textual contexts, and that through repetition, visualization, and interaction, these discourses are transformed into narratives perceived as “true” and “legitimate” within the digital collective consciousness. When evaluated through a social constructionist approach from the perspective of communication sociology, this situation reveals that cultural heritage in digital environments is reconstructed through social interactions rather than transmitted through an objective process. The findings demonstrate that digital communication has a transformative impact on cultural figures and that collective memory, authority, and meaning production are increasingly shaped through communicative practices.

Keywords: Oral culture, Hacı Bektaş Veli, Sociology of communication, Social constructionism, Communication studies.

Giriş

Toplumsal yapıların sürekliliği, yalnızca maddi üretim biçimleriyle değil; anlamların, değerlerin ve kolektif hafızanın kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla mümkün olmaktadır. Bu aktarım süreci, tarih boyunca farklı iletişim biçimleri aracılığıyla gerçekleşmiş; sözlü kültür, yazılı kültür ve nihayetinde dijital kültür, toplumsal iletişimin temel taşıyıcıları olarak belirleyici roller üstlenmiştir. Erdoğan (2024) e göre özellikle sözlü kültür, modern öncesi toplumlarda yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bir hafıza mekânı, bir toplumsal düzenleyici ve ortak anlam üretim alanı olarak işlev görmüştür. Sözlü anlatılar, menkıbeler, atasözleri ve deyişler aracılığıyla toplumsal normlar korunmuş; ahlaki ilkeler, dini ve felsefi öğretiler bu yolla canlı tutulmuştur (Erdoğan, 2024,173). Ancak iletişim teknolojilerindeki dönüşüm, yalnızca araçların değişimi anlamına gelmemekte; iletişimin toplumsal örgütleniş biçimini, bilginin dolaşım hızını, otorite kaynaklarını ve anlam üretim süreçlerini de köklü biçimde dönüştürmektedir. Dijital kültürün yükselişiyle birlikte iletişim, mekân ve zaman sınırlılıklarından büyük ölçüde bağımsızlaşmış; bilgi üretimi ve dolaşımı merkezi yapılardan bireysel kullanıcılara doğru kaymıştır. Bu dönüşüm, kültürel ve düşünsel mirasın aktarım biçimlerini de yeniden şekillendirmiştir. Geleneksel olarak sözlü kültür içerisinde aktarılan öğretiler, günümüzde sosyal medya platformları aracılığıyla yeniden dolaşıma girmekte; bu dolaşım sırasında hem biçimsel hem de anlamsal dönüşümler yaşamaktadır. Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli, yalnızca bir tarihsel ya da dini figür olarak değil; Anadolu sözlü kültürünün en güçlü taşıyıcılarından biri olarak, günümüz dijital iletişim ortamlarında da yoğun biçimde temsil edilen sembolik bir referans haline gelmiştir. Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen sözler, öğütler

ve anlatılar; X platformu, Instagram ve benzeri dijital platformlarda görsel, metinsel ve çoğu zaman bağlamından koparılmış biçimlerde yeniden üretilmekte ve dolaşıma sokulmaktadır. Bu durum, sözlü kültürden dijital kültüre geçiş sürecinde anlamın nasıl yeniden inşa edildiği, kültürel otoritenin nasıl dönüştüğü ve kolektif hafızanın hangi dinamiklerle şekillendiği sorularını gündeme getirmektedir.

İletişim sosyolojisi, bu tür dönüşümleri analiz etmek için güçlü bir teorik zemin sunmaktadır. Çünkü iletişim sosyolojisi, iletişimi yalnızca mesaj iletimi olarak değil; toplumsal ilişkiler, güç yapıları, anlam üretimi ve kültürel pratikler bağlamında ele almaktadır (Cereci, 2023, 112). Bu perspektiften bakıldığında, Hacı Bektaş Veli'nin öğretilerinin dijital ortamda yeniden üretilmesi, basit bir "alıntılama" ya da "paylaşım" pratiği olarak değil; toplumsal aktörlerin kendi değer dünyaları doğrultusunda anlamı yeniden kurdukları bir iletişim süreci olarak değerlendirilmelidir.

Sözlü kültürde anlam, sabit ve değişmez değildir; anlatıcıdan anlatıcıya, bağlamdan bağlama dönüşmektedir. Ancak bu dönüşüm, toplumsal belleğin içkin kuralları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Menkıbelerin farklı varyantları, sözlü kültürün doğası gereği kabul edilmekte ve bu varyasyonlar, "yanlış" ya da "doğru" ikiliği üzerinden değerlendirilmemektedir. Buna karşın yazılı kültürle birlikte anlamın sabitlemesi, metnin otorite kazanması ve yorum alanlarının sınırlandırılması söz konusu olmaktadır. Dijital kültür ise bu iki yapıdan farklı olarak, anlamı hem hızla dolaşıma sokmakta hem de bağlamdan koparmaktadır. Dijital platformlarda üretilen içerikler, tarihsel referanslarından bağımsız biçimde yeniden yorumlanmakta; otorite, metnin kendisinden çok aldığı etkileşim üzerinden kurulmaktadır (Assmann, 2018, 67). Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözlerin sosyal medyada dolaşıma girmesi, iki temel dönüşümü beraberinde getirmektedir. Birincisi, sözlü kültürde topluluk temelli olan aktarım, dijital kültürde bireysel paylaşımlar üzerinden gerçekleşmektedir. İkincisi ise, tarihsel ve bağlamsal bütünlük yerini parçalı, görselleştirilmiş ve çoğu zaman evrensel değer söylemleriyle uyumlu kısa ifadelere bırakmaktadır. Bu durum, öğretilerin içeriğinin tamamen yok olduğu anlamına gelmemekte; aksine, yeni toplumsal koşullar altında yeniden anlamlandırıldığını göstermektedir.

Bu yeniden anlamlandırma süreci, sosyal inşacılık kuramı çerçevesinde ele alındığında daha görünür hale gelmektedir. Sosyal inşacılığa göre gerçeklik ve anlam, bireylerin toplumsal etkileşimleri içerisinde inşa edilmekte; bilgi, nesnel bir doğruluk olarak değil, toplumsal uzlaşılar yoluyla üretilmektedir (Alpman, 2018, 92). Dijital platformlar, bu inşa sürecini hızlandıran ve görünür kılan alanlar olarak işlev görmektedir. Kullanıcılar, Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözleri paylaşırken yalnızca bir aktarım gerçekleştirmemekte; aynı zamanda bu sözlerle kendi duygusal, ideolojik ve kültürel yorumlarını ekleyerek anlamı yeniden üretmektedir. Bu noktada dikkat çekici olan, dijital ortamda dolaşıma giren sözlerin tarihsel doğruluğundan ziyade, güncel toplumsal ihtiyaçlara verdiği karşılığın önem kazanmasıdır. Sevgi, hoşgörü, adalet ve insan merkezli değerler, çağdaş toplumların ortak söylem alanlarıyla örtüşmekte; bu nedenle Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen ifadeler, çoğu zaman evrensel ahlaki mesajlar olarak sunulmaktadır. Bu durum, kültürel mirasın dijitalleşme sürecinde "basitleştirilmesi" ya da "yüzeyleştirilmesi" olarak yorumlanabileceği gibi; iletişim sosyolojisi açısından, kültürel öğretilerin yeni bağlamlara uyarlanarak varlığını sürdürmesi olarak da değerlendirilebilir.

Dijital kültürde kolektif hafıza, geleneksel hafıza biçimlerinden farklı olarak algoritmik süreçler tarafından şekillendirilmektedir. Hangi içeriğin görünür olacağı, hangi sözlerin daha fazla dolaşıma gireceği, bireysel tercihler kadar platformların

algoritmik mantığı tarafından da belirlenmektedir (Erdoğan, 2024, 175). Bu durum, kültürel otoritenin kaynağını da dönüştürmektedir. Artık otorite, tarihsel metinlere ya da akademik kaynaklara değil; beğeni, paylaşım ve yorum sayısına dayalı bir görünürlük üzerinden inşa edilmektedir. Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen bazı sözlerin yüksek etkileşim alması, onların “doğru” ya da “özgün” olmasından çok, dijital kültürün değerleriyle uyumlu olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu çalışma, sözlü kültürden dijital kültüre geçiş sürecinde Hacı Bektaş Veli'nin öğretilerinin nasıl yeniden üretildiğini, hangi temalar etrafında dolaşıma girdiğini ve kullanıcılar tarafından nasıl algılandığını iletişim sosyolojisi perspektifinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Başka bir deyişle Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözlerin dijital kültür ortamında nasıl yeniden üretildiğini incelemeyi hedeflemiştir.

Çalışma aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aramaktadır:

- (1) Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözler dijital platformlarda hangi söylemsel biçimler aracılığıyla yeniden üretilmektedir?
- (2) Bu yeniden üretim sürecinde tarihsel, metinsel ve tasavvufi bağlamlar nasıl dönüştürülmekte veya silinmektedir?
- (3) Dijital dolaşımda bu sözler, hangi zihinsel modeller ve meşrulaştırma stratejileri üzerinden kabul görmektedir?

Araştırma, Hacı Bektaş Veli'yi teolojik ya da tarihsel bir inceleme nesnesi olarak değil; toplumsal iletişim süreçlerinde anlam üreten sembolik bir figür olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım, çalışmayı din sosyolojisi ya da tasavvuf literatüründen ayırmakta; iletişim çalışmaları alanı içerisinde konumlandırmaktadır. Araştırma, kültürel mirasın dijitalleşme sürecinde nasıl dönüştüğünü anlamaya katkı sunmayı ve iletişim sosyolojisi literatüründe sözlü kültür–dijital kültür geçişine ilişkin tartışmaları derinleştirmeyi hedeflemiştir.

1. Sözlü Kültür ve İletişim Sosyolojisi: Anlamanın Toplumsal İnşası

İletişim sosyolojisi, iletişimi yalnızca bireyler arası mesaj aktarımı olarak değil; toplumsal yapıların, kültürel kodların ve güç ilişkilerinin içinde şekillenen bir anlam üretim süreci olarak ele almaktadır. Bu bağlamda sözlü kültür, iletişim sosyolojisinin temel inceleme alanlarından biri olarak, modern iletişim biçimlerinin anlaşılmasında tarihsel ve kuramsal bir referans noktası sunmaktadır. Sözlü kültür, yazılı ya da dijital kültürden farklı olarak, anlamanın metin merkezli değil; topluluk merkezli olarak üretildiği, korunduğu ve aktarıldığı bir iletişim düzenine işaret etmektedir. Sözlü kültürde iletişim, kalıcılığını fiziksel kayıtlar üzerinden değil, kolektif hafıza üzerinden sağlamaktadır. Bu durum, anlamanın sabitlenmesini değil; her aktarımda yeniden üretilmesini beraberinde getirmektedir. İletişim sosyolojisi açısından bu özellik, sözlü kültürü durağan bir geleneksel yapıdan ziyade, sürekli olarak kendini yeniden kuran dinamik bir toplumsal iletişim alanı olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Anlatıcı, sözlü kültürde mutlak bir otorite değildir; anlatının meşruiyeti, topluluğun ortak kabulüne ve tekrar yoluyla sağlanan sürekliliğe dayanmaktadır (Finnegan, 2015, 134). Bu çerçevede sözlü kültür, iletişimin yalnızca “ne söylendiği” ile değil, “nasıl”, “kim tarafından” ve “hangi bağlamda” söylendiğiyle anlam kazandığı bir toplumsal alan yaratmaktadır. İletişim sosyolojisi, bu bağlamda sözlü kültürü, bireysel niyetlerin ötesinde kolektif değerlerin, normların ve dünya görüşlerinin dolaşıma girdiği bir yapı olarak ele almaktadır. Bu yapı içerisinde anlam, nesnel bir gerçeklik olarak var olmaz; toplumsal etkileşimler içerisinde sürekli olarak yeniden üretilmektedir.

Sözlü kültürün en belirgin özelliklerinden biri, bilginin ve öğretinin anlatı formu içerisinde aktarılmasıdır. Menkıbeler, hikâyeler, deyişler ve atasözleri, yalnızca bilgi aktaran araçlar değil; aynı zamanda toplumsal düzeni, ahlaki sınırları ve ortak değerleri pekiştiren iletişimsel pratiklerdir. Bu anlatılar, bireysel hafızadan çok kolektif hafızaya dayanır ve bu hafıza, iletişim yoluyla canlı tutulur. İletişim sosyolojisi açısından bakıldığında, sözlü anlatılar, toplumsal gerçekliğin sembolik olarak kurulduğu ve yeniden üretildiği alanlardır (Finnegan, 2015, 131). Sözlü kültürde anlamın bu şekilde dolaşıma girmesi, “doğru” ve “yanlış” ayrımının yazılı kültürdeki kadar keskin olmamasını beraberinde getirmektedir. Aynı anlatının farklı varyantları, sözlü kültürün doğal bir parçası olarak kabul edilir. Bu varyasyonlar, anlatının bozulması değil; toplumsal bağlama uyarlanması olarak değerlendirilir. İletişim sosyolojisi bu noktada, sözlü kültürdeki anlam çoğulluğunu, toplumsal iletişimin esnekliği ve uyarlanabilirliği açısından önemli bir gösterge olarak ele almaktadır. Hacı Bektaş Veli’nin öğretileri, bu sözlü kültürel yapı içerisinde şekillenmiş ve yüzyıllar boyunca anlatılar, nefesler ve menkıbeler aracılığıyla aktarılmıştır. Bu aktarım sürecinde öğretiler, belirli bir metne sabitlenmekten ziyade, toplumsal hafıza içerisinde yeniden üretilmiştir. Dolayısıyla Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen sözlerin farklı varyantlarının bulunması, iletişim sosyolojisi perspektifinden bakıldığında bir tutarsızlık değil; sözlü kültürün işleyiş biçiminin doğal bir sonucudur.

Carey’nin ritüel modelini güncel medya ve dijital kültür bağlamında yeniden yorumlayan Couldry (2012)’ye göre, iletişim sosyolojisinin sözlü kültüre ilişkin temel varsayımlarından biri, iletişimin yalnızca bilgi aktaran değil; toplumsal bağları kuran ve sürdüren bir pratik olduğudur. Bu yaklaşım, iletişimi “iletim” değil, “ritüel” olarak tanımlayan görüşlerle örtüşmektedir (Couldry, 2012, 56). Ritüel yaklaşımına göre iletişim, topluluğun ortak değerlerini yeniden üretmekte ve toplumsal bütünlüğü pekiştirmektedir. Sözlü kültürde anlatılan hikâyeler ve öğretiler, bu ritüel işlevi yerine getirerek toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamaktadır. Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli’nin öğretileri, yalnızca bireysel ahlaki rehberlik sunan ifadeler değil; aynı zamanda toplumsal birlikteliği, hoşgörüyü ve insan merkezli değerleri pekiştiren iletişimsel araçlar olarak işlev görmüştür. Bu öğretiler, sözlü kültür içerisinde yalnızca “ne söylendiği” üzerinden değil; “birlikte dinleme”, “birlikte aktarma” ve “birlikte hatırlama” pratikleri üzerinden anlam kazanmıştır. İletişim, burada toplumsal bağ kurma işlevini ön plana çıkarmaktadır.

Sözlü kültürün bu kolektif yapısı, yazılı kültürle birlikte belirli ölçüde dönüşüme uğramıştır. Yazının yaygınlaşması, bilginin sabitlenmesini, otoritenin metin üzerinden kurulmasını ve anlamın belirli çerçeveler içine alınmasını beraberinde getirmiştir. İletişim sosyolojisi açısından bu dönüşüm, anlamın topluluk merkezli üretiminden, metin merkezli üretimine doğru bir kayışı ifade etmektedir. Ancak dijital kültürle birlikte bu yapı yeniden değişmiş; anlam, metinden koparak dolaşıma girmiştir. Bu noktada sözlü kültür ile dijital kültür arasında kısmi benzerlikler görülmektedir; ancak aralarındaki farkların güçlü biçimde vurgulanması gerekmektedir. Her iki kültürde de anlam, sabit bir metne bağlı değildir; dolaşım ve tekrar yoluyla canlı kalır. Ancak aralarındaki temel fark, sözlü kültürde bu dolaşımın yüz yüze ve topluluk temelli olması; dijital kültürde ise algoritmalar aracılığıyla, hızlandırılmış ve bağsamsız biçimde gerçekleşmesidir. İletişim sosyolojisi, bu paralellliği ve farkı birlikte ele alarak, kültürel öğretilerin dijital ortamdaki yeniden üretimini analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Sözlü kültürde anlatıcı, topluluğun bir parçasıdır ve anlatının meşruiyeti, anlatıcının konumundan çok, topluluğun kabulüne dayanmaktadır. Dijital kültürde ise anlatıcı, bireysel bir kullanıcıdır; ancak içeriğin meşruiyeti, aldığı etkileşim üzerinden

belirlenmektedir. Bu durum, iletişim sosyolojisi açısından otoritenin dönüşümünü göstermektedir. Geleneksel sözlü kültürde otorite, yaş, deneyim ve toplumsal konumla ilişkiliyken; dijital kültürde görünürlük, beğeni ve paylaşım sayılarıyla ilişkilidir (Beer, 2017, 88).

Bu dönüşüm, Hacı Bektaş Velî'nin öğretilerinin dijital ortamda nasıl yeniden üretildiğini anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Sosyal medyada dolaşıma giren sözler, çoğu zaman tarihsel bağlamlarından koparılmakta; ancak bu kopuş, öğretilerin toplumsal işlevini tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Aksine, bu öğretiler yeni toplumsal bağlamlara uyarlanarak yeniden anlam kazanmaktadır. İletişim sosyolojisi açısından bu süreç, kültürel mirasın “bozulması” değil; toplumsal gerçeklik içerisinde yeniden inşa edilmesi olarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda sözlü kültür, iletişim sosyolojisi için yalnızca geçmişe ait bir iletişim biçimi değil; günümüz dijital iletişim pratiklerini anlamada kuramsal bir anahtar sunmaktadır. Hacı Bektaş Velî'nin öğretilerinin dijital platformlarda yeniden üretilmesi, sözlü kültürün kolektif, esnek ve bağlama duyarlı yapısının, dijital çağda farklı araçlarla yeniden ortaya çıktığını göstermektedir. Sözlü kültür, dijital kültür karşısında ortadan kalkmış bir yapı değil; dönüşerek varlığını sürdüren bir iletişim pratiği olarak ele alınmalıdır.

2. Sosyal İnşacılık Kuramı ve Dijital Ortamda Anlamın Yeniden Üretimi

İletişim sosyolojisi içerisinde sosyal inşacılık kuramı, anlamın, bilginin ve gerçekliğin bireylerin toplumsal etkileşimleri aracılığıyla üretildiğini savunan temel yaklaşımlardan biridir. Berger ve Luckmann'ın (1966) ortaya koyduğu bu kuramsal çerçeveye göre toplumsal gerçeklik, nesnel ve değişmez bir yapıdan ziyade, tarihsel ve kültürel bağlamlar içerisinde sürekli olarak yeniden kurulan bir süreçtir. Bu yaklaşım, özellikle kültürel öğretilerin farklı iletişim ortamlarında nasıl dönüştüğünü anlamak açısından güçlü bir analitik zemin sunmaktadır (Akt: Alpman, 2018, 105). Sosyal inşacılık, anlamın metnin kendisinde içkin olmadığını; onu kullanan, yorumlayan ve dolaşıma sokan toplumsal aktörler aracılığıyla üretildiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda iletişim, yalnızca bilgi aktaran bir mekanizma değil; toplumsal gerçekliğin inşa edildiği temel bir pratik olarak ele alınmaktadır. İletişim sosyolojisi açısından bu yaklaşım, kültürel figürlerin, düşünsel mirasın ve kolektif değerlerin sabit anlamlar taşımadığını; her yeni bağlamda yeniden yorumlandığını göstermektedir.

Dijital iletişim ortamları, sosyal inşacılık kuramının öngördüğü bu anlam üretim süreçlerini hızlandıran ve görünür kılan alanlar olarak öne çıkmaktadır. Sosyal medya platformları, bireylerin yalnızca içerik tüketicisi değil; aynı zamanda aktif anlam üreticileri haline geldiği bir iletişim düzeni yaratmaktadır. Kullanıcılar, paylaştıkları içerikler aracılığıyla metinleri yeniden çerçevelemekte, yorumlamakta ve bu yorumları kolektif dolaşıma sokmaktadır. Bu durum, dijital kültürde anlamın merkezi otoritelerden ziyade, etkileşim pratikleri üzerinden inşa edildiğini göstermektedir (Couldry; Hepp 2018, 142). Bu çerçevede Hacı Bektaş Velî'ye atfedilen sözlerin dijital platformlarda dolaşıma girmesi, sosyal inşacılık perspektifinden ele alındığında, tarihsel bir metnin basitçe “aktarılması” olarak değil; güncel toplumsal bağlamlar içerisinde yeniden kurulan bir anlam süreci olarak değerlendirilmelidir. Sosyal medya kullanıcıları, bu sözleri paylaşırken yalnızca geçmişten gelen bir öğretiyi görünür kılmamakta; aynı zamanda kendi duygusal, ideolojik ve kültürel konumlanışları doğrultusunda yeniden yorumlamaktadır. Böylece Hacı Bektaş Velî'nin öğretileri, dijital ortamda bireysel anlamlandırmaların kolektif bir ürünü haline gelmektedir.

Sosyal inşacılık kuramı, bilginin meşruiyetinin de toplumsal olarak kurulduğunu savunmaktadır. Geleneksel bilgi rejimlerinde bu meşruiyet, tarihsel metinlere, dini otoritelere ya da akademik kaynaklara dayanırken; dijital kültürde meşruiyet, büyük ölçüde görünürlük ve etkileşim üzerinden şekillenmektedir (Alpman, 2018, 104). Beğeni sayıları, paylaşım oranları ve yorumlar, bir içeriğin “doğru”, “önemli” ya da “değerli” olarak algılanmasında belirleyici hale gelmektedir. Bu durum, kültürel öğretilerin dijital ortamda hangi biçimlerde dolaşıma gireceğini ve hangi temalar etrafında yoğunlaşacağını da etkilemektedir (Papacharissi, 2015, 73).

Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen sözlerin sosyal medyada çoğunlukla sevgi, hoşgörü, insan merkezilik ve adalet gibi evrensel değerler etrafında paylaşılması, bu meşruiyet mekanizmasının bir sonucudur. Tarihsel bağlamda daha karmaşık felsefi ve tasavvufi boyutlar içeren öğretiler, dijital kültürde kısa, özlü ve paylaşılabılır ifadelere indirgenmektedir. Sosyal inşacılık açısından bu durum, anlamın “azalması” değil; farklı bir toplumsal bağlamda yeniden inşa edilmesi olarak değerlendirilmelidir. Bu yeniden inşa sürecinde bireylerin rolü merkezi bir önem taşımaktadır. Dijital iletişim ortamlarında kullanıcılar, yalnızca alıcı konumunda değildir; içerikleri seçen, düzenleyen ve yeniden dolaşıma sokan aktif aktörlerdir. Bu bağlamda kullanıcı, sosyal inşacılık kuramının öngördüğü şekilde, gerçekliğin ortak üreticisi haline gelmektedir. Hacı Bektaş Veli’nin sözlerinin altına eklenen yorumlar, görsellerle birlikte sunulması ya da farklı bağlamlara uyarlanması, anlamın bireysel katkılarla nasıl genişletildiğini göstermektedir.

İletişim sosyolojisi açısından önemli bir diğer nokta, dijital ortamda anlam üretiminin kolektif bir onay mekanizmasıyla işlemesidir. Sosyal medyada dolaşıma giren bir içerik, aldığı etkileşim oranında görünürlük kazanmakta; bu görünürlük, içeriğin toplumsal kabulünü pekiştirmektedir. Bu süreç, sosyal inşacılığın “nesnelleşme” aşamasıyla örtüşmektedir. Berger ve Luckmann’a (1966) göre toplumsal olarak üretilen anlamlar, tekrar ve kurumsallaşma yoluyla nesnelleşir. Dijital kültürde bu nesnelleşme, algoritmalar aracılığıyla hızlandırılmakta ve görünür kılınmaktadır (Aktaran: Alpman, 2018, 106). Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli’ye ait olmadığı halde ona atfedilen bazı sözlerin yüksek etkileşim alarak yaygınlaşması, sosyal inşacılık kuramının açıklayıcı gücünü ortaya koymaktadır. Tarihsel doğruluğu tartışmalı olan bu ifadeler, dijital kolektif hafıza içerisinde “gerçek” olarak kabul edilmekte; tekrar yoluyla meşruiyet kazanmaktadır. Bu durum, bilginin doğruluğundan ziyade, toplumsal kabulünün belirleyici olduğu bir iletişim düzenine işaret etmektedir.

Ancak bu süreç, yalnızca rastlantısal bireysel tercihlerle açıklanmaktadır. Dijital platformların algoritmik yapısı, hangi içeriklerin öne çıkacağını belirleyerek anlam üretim sürecine doğrudan müdahil olmaktadır. Algoritmalar, kullanıcıların ilgisini çeken, duygusal tepki uyandıran ve etkileşim potansiyeli yüksek içerikleri ön plana çıkarmakta; bu da belirli türdeki söylemlerin daha hızlı dolaşıma girmesine neden olmaktadır (Napoli, 2019, 57). Böylece sosyal inşacılık süreci, yalnızca toplumsal etkileşimlerle değil; teknolojik araçlarla birlikte işlemektedir. Bu durum, iletişim sosyolojisi açısından dijital kültürde anlamın çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Anlam, bireylerin yorumlarıyla inşa edilmekte; kolektif etkileşimlerle pekiştirilmekte ve algoritmik mekanizmalarla dolaşıma sokulmaktadır. Hacı Bektaş Veli’nin öğretileri de bu çok katmanlı yapı içerisinde, tarihsel bağlamından kopmadan değil; fakat yeni toplumsal ihtiyaçlara yanıt verecek biçimde yeniden üretilmektedir. Bütünsel olarak bakıldığında sosyal inşacılık kuramı, Hacı Bektaş Veli’nin öğretilerinin dijital ortamda nasıl algılandığını ve yeniden anlamlandırıldığını açıklamak için güçlü bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Bu öğretiler, dijital kültürde sabit ve değişmez

anlamlar taşımamakta; kullanıcıların etkileşimleri aracılığıyla sürekli olarak yeniden inşa edilmektedir. Bu durum, kültürel mirasın dijitalleşme sürecinde pasif biçimde korunmadığını; aksine, toplumsal iletişim pratikleri içinde aktif olarak yeniden üretildiğini göstermektedir.

3. Dijital kültür Ortamı ve Sosyo-Bilişsel Yaklaşım

Bu çalışma, dijital ortamlarda dolaşıma giren söylemlerin tarihsel, kültürel ve ideolojik boyutlarını çözümlemek amacıyla Teun A. van Dijk tarafından geliştirilen sosyo-bilişsel söylem analizi yaklaşımı temelinde yapılandırılmaktadır. Söz konusu yaklaşım, söylemi yalnızca dilbilimsel bir olgu olarak ele almakla yetinmeyip, onu toplumsal yapılar, zihinsel temsiller ve sosyalleşme süreçlerinin kesişim noktasında konumlandıran çok katmanlı ve multidisipliner bir analiz çerçevesi sunmaktadır (van Dijk, 2014, 29).

Van Dijk'ın kuramsal yaklaşımı, söylem ile toplum arasındaki ilişkiyi doğrudan bir nedensellik üzerinden değil, bu iki alan arasında aracılık eden bilişsel süreçler üzerinden açıklamaktadır. Bu bağlamda metinler, yalnızca dilsel yapılar olarak değil; bireylerin zihinlerinde oluşan temsil şemaları, inanç sistemleri ve sosyal bilgilenme süreçleri aracılığıyla anlam kazanan toplumsal pratikler olarak değerlendirilmektedir (Ercan; Danış, 2019, 530; Karaduman, 2017, 87). Söylemin üretimi ve alımlanması sürecinde bireylerin sahip olduğu zihinsel modeller, metin ile bağlam arasındaki ilişkinin kurulmasında belirleyici bir rol üstlenmektedir (Altıntop, 2024, 78).

Van Dijk'a göre ideolojiler, toplumsal aktörlerin zihinlerinde yapılandırılan ve grup temelli olarak paylaşılan bilişsel temsil sistemleri olarak işlev görmektedir. Bu temsil sistemleri, bireylerin toplumsal kimliklerini, davranış biçimlerini ve değer yargılarını düzenleyen normatif çerçeveleri üretmekte; böylece toplumsal gerçekliğin nasıl algılandığını ve yorumlandığını şekillendirmektedir (Karaduman, 2017, 112). İdeolojiler bu yönüyle bireysel zihinsel süreçlerin ötesinde, grup üyeleri tarafından kolektif biçimde öğrenilen ve toplumsal bellekte süreklilik kazanan yapılar olarak tanımlanmaktadır (Gül, Nizam, 2020, 190).

Bu bilişsel temsillerin oluşumunda medya, eğitim ve gündelik iletişim ortamları temel rol oynamaktadır. Van Dijk, ideolojilerin bireysel bilinçte kendiliğinden ortaya çıkan düşünce biçimleri olmadığını; aksine, tekrar eden söylemler ve iletişim pratikleri yoluyla toplumsal düzeyde öğrenildiğini ve yeniden üretildiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle sosyo-bilişsel yaklaşım, bireysel biliş ile sosyal biliş arasındaki etkileşimi merkeze alarak toplumun kültürel, ideolojik ve iktidar yapılarını görünür kılmayı amaçlamaktadır (van Dijk, 2014, 64).

Van Dijk'ın kuramsal çerçevesinde söylem, biliş ve toplum arasında kurulan ilişki, “biliş-söylem-toplum üçgeni” olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu üçgen yapı, ideolojilerin bireysel zihinsel modeller ile toplumsal temsiller arasında köprü kurarak hem kişisel hem de kolektif düzeyde anlam üretimini mümkün kıldığını göstermektedir. İdeolojiler, bu bağlamda uzun süreli bellekte depolanan sosyal inanç sistemleri olarak tanımlanmakta ve sosyal grupların üyeleri tarafından paylaşılan ortak bilişsel çerçeveler aracılığıyla varlıklarını sürdürmektedir.

Bu bilişsel şemalar, grup kimliğinin tanımlanmasında merkezi bir işleve sahiptir. Van Dijk, ideolojik yapıların “Kimler üyedir?”, “Ne yapıyoruz?”, “Ne istiyoruz?” gibi temel sorulara verilen yanıtlar üzerinden grup üyeliğinin sınırlarını çizdiğini, toplumsal eylemleri yönlendirdiğini ve grubun varoluşunu bilişsel olarak meşrulaştırdığını ifade etmektedir. Böylece mikro düzeydeki bireysel etkileşimler

ile makro düzeydeki toplumsal, politik ve iktidar ilişkileri, sosyal bilişin aracılığıyla birbirine bağlanmaktadır (Şah, 2020, 204).

Van Dijk'ın yaklaşımında söylem; yalnızca yazılı ya da sözlü metinlerle sınırlı olmayıp, jestler, mimikler, görseller, imgeler ve diğer tüm semiyotik unsurları içeren kapsamlı bir iletişimsel eylem olarak ele alınmaktadır. Söylem, bireyin zihninde mevcut olan karmaşık bilişsel ağlardan seçilen anlamların belirli bir amaç doğrultusunda düzenlenmesi ve tümce düzeyini aşan yapılarla dışa vurulması süreci olarak kavramsallaştırılmaktadır (van Dijk, 2014, 88). Bu nedenle sosyo-bilişsel yaklaşım, söylemin tam anlamıyla çözümlenebilmesi için biçimsel dil analizlerinin ötesine geçilmesini ve bilişsel temsillerin mutlaka hesaba katılmasını zorunlu kılmaktadır (Çakmak, Bilişli, 2019, 101).

Van Dijk, söylem analizinde tek bir yöntemin yeterli olmayacağını savunmakta; asıl amacın söylemin ortaya çıkardığı toplumsal etkilerden ziyade, bu etkileri mümkün kılan bilişsel mekanizmaların açığa çıkarılması olduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede eleştirel söylem çalışmalarının sosyo-bilişsel boyutu, bireylerin kişisel zihinsel modelleri ile toplumsal olarak paylaşılan sosyal temsiller arasındaki etkileşimi inceleyerek, söylemin iktidar ilişkileriyle kurduğu bağı açıklamayı mümkün kılmaktadır (Ercan, Danış, 2019, 535). Bununla birlikte güçlü toplumsal grupların sahip oldukları sembolik sermaye ve iletişim kaynakları aracılığıyla egemen ideolojileri söylem yoluyla yeniden ürettiklerini ve bu süreçte diğer grupların düşünce ve eylemlerinin dolaylı biçimde yönlendirildiğini belirtilmektedir (van Dijk, 2014, 95). Bu yönüyle sosyo-bilişsel yaklaşım, söylemi hem sosyal pratiğin bir biçimi olarak ele almakta hem de söylemin politik ve kültürel süreçler üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymaktadır (Çakmak, Bilişli, 2019, 110).

4. Metodoloji

Problem Tanımı

Sözlü kültür, tarihsel olarak toplumsal değerlerin, inançların ve düşünsel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılmasında merkezi bir rol üstlenmiştir. Bu aktarım süreci, anlamın sabitlenmesinden ziyade, bağlama duyarlı ve topluluk temelli bir yeniden üretim mekanizmasına dayanmaktadır. Ancak dijital iletişim ortamlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, bu geleneksel aktarım biçimleri dönüşüme uğramış; sözlü kültürde kolektif hafıza aracılığıyla dolaşan söylemler, sosyal medya platformlarında parçalı, hızlandırılmış ve çoğu zaman bağlamından koparılmış biçimlerde yeniden üretilmeye başlamıştır. Bu dönüşüm, özellikle tarihsel ve kültürel figürlere atfedilen söylemlerin dijital ortamda nasıl algılandığı ve anlamlandırıldığı sorusunu gündeme getirmektedir. Hacı Bektaş Veli, Anadolu sözlü kültüründe önemli bir düşünsel ve ahlaki referans noktası olmasına rağmen, günümüzde sosyal medya platformlarında çoğunlukla kısa alıntılar, görseller ve etiketler aracılığıyla temsil edilmektedir. Bu temsil biçimi, öğretilerin tarihsel bağlamı ile dijital dolaşım pratikleri arasındaki gerilimi görünür kılmaktadır.

İletişim sosyolojisi perspektifinden bakıldığında temel problem, Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen öğretilerin dijital platformlarda nasıl yeniden üretildiği, hangi temalar etrafında dolaşıma sokulduğudur. Bu bağlamda sorun, yalnızca tarihsel doğruluk ya da yanlış atfı meselesi değildir. Asıl mesele, dijital kültürde anlamın hangi iletişimsel dinamiklerle kurulduğu ve kolektif hafızanın bu süreçte nasıl şekillendiğidir. Bu çalışma, dijital platformlarda dolaşıma giren Hacı Bektaş Veli söylemlerinin, sosyal inşacılık çerçevesinde nasıl yeniden inşa edildiğini ortaya koymayı; sözlü

kültürden dijital kültüre geçişte anlamın dönüşümünü iletişim sosyolojisi bağlamında sosyobilşsel yaklaşım kapsamında analiz etmeyi hedeflemektedir.

Yöntem

Bu çalışma, sosyal medya platformlarında kamuya açık olarak paylaşılan içeriklerden oluşan bir veri setine dayanmaktadır. Araştırmada kişisel verilerin korunması ilkesi gözetilmiş; kullanıcı adları ve doğrudan bağlantılar raporlanmamış, paylaşımlar örnek kodları (P1–P13) ile temsil edilmiştir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel yöntem, anlamın toplumsal olarak nasıl üretildiğini, söylemlerin hangi bağlamlarda yeniden kurulduğunu ve iletişimsel pratiklerin arkasındaki yorumlayıcı süreçleri ortaya koymak açısından uygun bir yaklaşım sunmaktadır. Çalışmada söylem analizi ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. İçerik analizi, sosyal medya paylaşımlarında öne çıkan temaların, tekrar eden ifadelerin ve söylemsel örüntülerin belirlenmesini sağlarken; söylem analizi, bu temaların hangi bağlamsal anlamlar içinde kurulduğunu ve kullanıcılar tarafından nasıl yeniden çerçevelendiğini incelemeye olanak tanımaktadır.

Araştırmanın çözümleme süreci, sosyo-bilişsel söylem analizi ve sosyal inşacılık kuramı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Sosyo-bilişsel yaklaşım, dijital platformlarda dolaşıma giren söylemlerin yalnızca dilsel yapılarıyla değil, aynı zamanda bu söylemlerin dayandığı paylaşılan toplumsal bilgi, değerler ve zihinsel modeller aracılığıyla nasıl anlam kazandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sosyal inşacılık kuramı ise, kültürel figürlere ve söylemlere atfedilen anlamların nesnel ve sabit değil; toplumsal etkileşimler, tekrar eden iletişim pratikleri ve kolektif kabuller yoluyla inşa edildiğini varsaymaktadır.

Bu iki kuramsal yaklaşım birlikte ele alındığında, dijital kültürde dolaşıma giren kültürel söylemlerin hem yapısal özellikleri hem de toplumsal olarak inşa edilen anlamsal boyutları bütüncül biçimde değerlendirilmekte; Hacı Bektaş Velî'ye atfedilen söylemlerin dijital ortamda nasıl yeniden üretildiği, meşrulaştırıldığı ve kolektif bilinçte nasıl “doğru” kabul edildiği açıklanabilmektedir.

Veri Analizi ve Kodlama Süreci

Veri analizi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada nitel içerik analizi ile paylaşımların baskın temaları ve söylemsel işlevleri belirlenmiştir. İkinci aşamada ise van Dijk'ın sosyo-bilişsel söylem çözümlemesi çerçevesinde söylem, biliş ve toplumsal bağlam arasındaki ilişki yorumlayıcı bir yaklaşımla analiz edilmiştir.

Kodlama birimi paylaşım metni (tweet/caption) ve metnin doğrudan ilişkilendiği görsel üst yazılardır. Kodlar beş ana eksende toplanmıştır:

- (1) aforizmaştırma ve sloganlaşma,
- (2) tarihsel ve tasavvufi bağlamın silinmesi,
- (3) zihinsel model kurulumu,
- (4) otorite ve meşrulaştırma stratejileri,
- (5) ideolojik çerçeveleme.

Kodlama süreci manuel olarak yürütülmüş ve herhangi bir nitel veri analiz yazılımı (NVivo, MAXQDA vb.) kullanılmamıştır. Kodlar, araştırma soruları ve kuramsal çerçeve doğrultusunda önceden belirlenen kategoriler temelinde oluşturulmuş; ardından veriye dayalı olarak alt kodlar geliştirilmiştir. Kodlamanın güvenilirliğini

artırmak amacıyla tüm veri seti iki hafta arayla yeniden kodlanmış ve ilk kodlama ile ikinci kodlama arasındaki tutarlılık karşılaştırılmıştır. Kodlar arası uyum yüksek düzeyde bulunmuş; anlam kayması tespit edilen kategoriler yeniden gözden geçirilerek nihai kod şeması oluşturulmuştur. Bu süreç, nitel araştırmalarda önerilen içsel tutarlılık ve analitik şeffaflık ilkeleri doğrultusunda yürütülmüştür.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, 2025 yılı içerisinde X (Twitter) ve Instagram platformlarında “Hacı Bektaş Veli” ifadesi veya etiketi kullanılarak paylaşılan toplam 13 gönderi oluşturmaktadır (N=13). Bu gönderilerin 10’u Instagram, 3’ü ise X (Twitter) platformundan seçilmiştir. Platformlar arası bu dağılım, görsel ağırlıklı ve metin ağırlıklı mecralar arasında söylemsel karşılaştırma yapabilmek amacıyla gerekli görüldüğü biçimde yapılandırılmıştır.

Örneklem, amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme ile seçilen gönderiler; doğrudan Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen sözler içermesi, kamuya açık hesaplardan paylaşılmış olması, metinsel ya da görsel-metin kombinasyonu içermesi kriterleri doğrultusunda belirlenmiştir. Platform dağılımı, dijital söylemin farklı iletişim dinamiklerini karşılaştırabilmek amacıyla X ve Instagram ile sınırlandırılmıştır. X, metin temelli ve tartışma odaklı yapısıyla söylemin dilsel boyutunu; Instagram ise görsel ağırlıklı yapısıyla söylemin estetik ve duygusal çerçevelenmesini analiz etmeye imkân tanımaktadır. Örneklem nicel olarak sınırlı tutulması, derinlemesine nitel analiz yapılmasını mümkün kılmayı hedeflemektedir. Araştırmanın veri seti, 01 Ocak 2025 – 30 Haziran 2025 tarihleri arasında X (Twitter) ve Instagram platformlarında kamuya açık olarak paylaşılan içeriklerden oluşturulmuştur. Bu altı aylık dönem, platformlardaki içerik yoğunluğunun mevsimsel ve tematik etkilerden bağımsız biçimde gözlemlenebilmesi amacıyla seçilmiştir. Hacı Bektaş Veli anma etkinlikleri gibi belirli tarihsel yoğunlaşmaların söylem üretimini etkileyebileceği dikkate alınmış; veri toplama sürecinde bu tür dönemsel piklerin analizi tek başına belirleyici olmamasına özen gösterilmiştir. Böylece elde edilen örneklem, belirli bir anma haftasına özgü yoğunlaşmadan ziyade, daha genel dijital dolaşım örüntülerini yansıtmayı hedeflemektedir. Veri toplama sürecinde platform içi arama işlevleri kullanılmış; “Hacı Bektaş Veli”, “Hacı Bektaş”, “#HacıBektaşVeli” anahtar kelimeleriyle tarama yapılmıştır.

Dahil etme ölçütleri; içerikte Hacı Bektaş Veli’ye doğrudan atıf bulunması, paylaşımın özgün bir metin içermesi ve içeriğin kamuya açık olmasıdır. Yalnızca link paylaşımı içeren, tekrar niteliğindeki veya erişimi sonradan kaldırılan gönderiler veri seti dışında bırakılmıştır. Bu ölçütler doğrultusunda amaçlı örnekleme yaklaşımıyla, söylemsel çeşitliliği temsil eden toplam 13 gönderilik bir mini-korpus oluşturulmuştur. Örneklem büyüklüğü, nitel araştırmalarda analitik doygunluk ilkesine göre belirlenmiş; 13. gönderiden itibaren söylemsel kategorilerin tekrar ettiği ve yeni bir analitik boyut üretmediği gözlemlenmiştir.

5. Bulgular ve Sonuç

Bu araştırma kapsamında, Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen söylemlerin dijital platformlarda nasıl dolaşıma girdiği, hangi anlam çerçeveleri içinde yeniden üretildiği ve bu söylemlerin toplumsal düzeyde nasıl meşrulaştırıldığı incelenmiştir. Çalışma, sözlü kültür geleneğinden beslenen tarihsel bir figürün, dijital kültür ortamında görsel ve metinsel paylaşımlar aracılığıyla nasıl dönüştürüldüğünü anlamayı amaçlamaktadır.

Bu doğrultuda, dijital platformlarda yaygın biçimde paylaşılan ve Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen söz ve görseller arasından seçilen örnekler, tarihsel metinlerle karşılaştırılmış; söylemlerin bağlam, anlam ve temsil düzeylerindeki dönüşümleri analiz edilmiştir.

Analiz sürecinde, söylemlerin doğruluğundan ziyade, nasıl kabul gördüğü ve hangi toplumsal anlamları ürettiği sorusuna odaklanılmıştır. Bu nedenle çalışma, yalnızca metinsel bir doğrulama girişimi değil; iletişim sosyolojisi, sosyal inşacılık ve sosyobilişsel söylem analizi çerçevesinde, dijital ortamda kültürel mirasın nasıl yeniden inşa edildiğini ortaya koymayı hedefleyen yorumlayıcı bir yaklaşım benimsemiştir. İncelenen örnekler, Hacı Bektaş Veli'nin dijital temsillerinde ortaklaşan söylem kalıplarını, ideolojik yönelimleri ve zihinsel modelleri görünür kılmaktadır. Bu bağlamda aşağıda sunulan tablo, dijital platformlarda paylaşılan 13 söylem örneğinin, van Dijk'ın sosyobilişsel söylem çözümlemesi doğrultusunda sistematik biçimde sınıflandırılmasını içermektedir. Tablo, söylemlerin dilsel düzeyini, dayandığı sosyal biliş kalıplarını, ürettiği zihinsel modelleri ve bağlam silinmesi düzeylerini birlikte ele alarak, dijital iletişim süreçlerinin kültürel figürler üzerindeki dönüştürücü etkisini bütüncül biçimde ortaya koymaktadır. Bu analiz, bulguların yalnızca tekil örnekler üzerinden değil, ortak desenler ve yapısal eğilimler üzerinden değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır.

Bu çalışmada kullanılan analitik kategoriler, van Dijk'ın sosyobilişsel söylem yaklaşımı temel alınarak yapılandırılmıştır. Van Dijk'a göre söylem, yalnızca dilsel bir ürün değil; toplumsal yapı, ideoloji ve bilişsel süreçlerle birlikte işleyen çok katmanlı bir toplumsal pratiktir (van Dijk, 2014). Bu nedenle söylem çözümlemesi, metnin yüzeysel dil özellikleriyle sınırlı kalmamakta; söylemin üretildiği, dolaşıma girdiği ve anlam kazandığı toplumsal ve bilişsel bağlamları birlikte ele almayı gerektirmektedir. Araştırmada tercih edilen başlıklar, bu çok katmanlı yapıyı sistematik biçimde görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Söylem düzeyi (discourse), van Dijk'ın yaklaşımında analiz sürecinin ilk katmanını oluşturmaktadır. Bu düzey, dijital platformlarda paylaşılan metinlerin ve görsellerin dilsel biçimini, anlatım tarzını ve söylemsel formunu incelemeyi mümkün kılmaktadır. Aforizma, slogan, normatif öğüt, metaforik ifade ya da spiritüel söylem gibi ayrımlar, söylemin hangi iletişimsel form içinde sunulduğunu göstermektedir. Bu bağlamda söylem düzeyi, paylaşımların neden çoğunlukla kısa, çarpıcı ve duygusal yoğunluğu yüksek ifadelerden oluştuğunu açıklamak açısından önemlidir. Van Dijk'a göre söylemin biçimi, onun nasıl algılanacağını ve nasıl hatırlanacağını doğrudan etkilemektedir. Dijital kültürde dolaşıma giren söylemler, hız ve paylaşılabirlik gereksinimi nedeniyle yoğun biçimde sadeleştirilmiş ve posterleşmiş bir yapıya sahiptir.

Sosyal biliş (social cognition), van Dijk'ın kuramında merkezi bir kavramdır ve bireysel biliş ile toplumsal yapı arasında köprü işlevi görmektedir. Sosyal biliş, bireylerin paylaştığı ortak bilgi, değerler, normlar ve inançlar bütününe ifade etmektedir. Araştırmada sosyal biliş kategorisi, dijital platformlarda paylaşılan söylemlerin hangi toplumsal kabullere yaslandığını ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır. Hoşgörü, empati, evrensel ahlak, bilimsel ilerleme, eğitim ideolojisi ya da çalışma ahlakı gibi unsurlar, söylemlerin bireysel tercihlerden ziyade kolektif olarak paylaşılan bilişsel şemalara dayandığını göstermektedir. Van Dijk'a göre bir söylemin ikna edici ya da meşru kabul edilmesi, büyük ölçüde bu paylaşılan sosyal bilişle uyumlu olmasına bağlıdır.

Zihinsel model (mental model) kavramı, sosyal bilişin bireysel düzeyde nasıl somutlaştığını açıklamaktadır. Zihinsel modeller, bireylerin belirli kişi, olay ya da olgular hakkında oluşturdıkları basitleştirilmiş temsillerdir. Araştırmada bu başlık, Hacı Bektaş Veli'nin dijital söylemlerde nasıl bir figür olarak kurgulandığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bulgular, Hacı Bektaş Veli'nin tarihsel ve bütünlüklü bir kimlikten ziyade, barış elçisi, modern rasyonalist, kişisel gelişim rehberi ya da ahlaki norm koyucu gibi farklı zihinsel modellere bölünerek temsil edildiğini göstermektedir. Van Dijk'ın yaklaşımına göre bu durum, bireylerin karmaşık tarihsel figürleri, güncel toplumsal ihtiyaçlara uygun zihinsel şemalar aracılığıyla anlamlandırmasının bir sonucudur.

İdeolojik çerçeve, söylemin daha geniş toplumsal değer sistemleriyle ilişkisini ortaya koymaktadır. Van Dijk, ideolojileri belirli grupların dünyayı anlamlandırma biçimleri olarak tanımlar ve söylemin bu ideolojik yapıların taşıyıcısı olduğunu vurgular. Araştırmada ideolojik çerçeve başlığı, dijital söylemlerin hangi çağdaş ideolojik yönelimlerle örtüştüğünü analiz etmek için kullanılmıştır. Liberal hümanizm, modernizm, meritokrasi, self-help ideolojisi ya da tasavvufi etik gibi çerçeveler, Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen söylemlerin yalnızca bireysel ahlaki öğütler değil; aynı zamanda belirli ideolojik bakış açılarını normalleştiren anlatılar olduğunu göstermektedir. Bu durum, iletişim sosyolojisi açısından söylemin ideolojiyi görünmez ve doğal kılma işlevine işaret etmektedir.

Bağlam silinmesi (context deletion), van Dijk'ın söylem çözümlemesinde özellikle önem verdiği bir diğer boyuttur. Bağlam silinmesi, bir söylemin üretildiği tarihsel, kültürel ve metinsel bağlamdan koparılarak yeni bir bağlam içinde yeniden dolaşıma sokulmasını ifade etmektedir. Araştırmada bu kavram, Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözlerin büyük ölçüde tasavvufi, tarihsel ve kültürel bağlamlarından arındırılarak modern dijital estetikle sunulduğunu ortaya koymak için kullanılmıştır. Van Dijk'a göre bağlamın silinmesi, söylemin ideolojik olarak yeniden yüklenmesini kolaylaştırmakta; böylece söylem, yeni toplumsal koşullara uyarlanabilir hale gelmektedir. Dijital platformlar, bağlam silinmesini yapısal olarak teşvik eden mecralar olarak öne çıkmaktadır.

Otorite transferi ise söylemin meşruiyet kazanma biçimini açıklayan kritik bir kategoridir. Van Dijk, otoritenin söylem yoluyla üretildiğini ve aktarıldığını vurgular. Araştırmada otorite transferi, Hacı Bektaş Veli adının, söylemin doğruluğunu tartışmasız kılan sembolik bir güç olarak nasıl işlev gördüğünü analiz etmek amacıyla kullanılmıştır. Bir sözün tarihsel olarak Hacı Bektaş Veli'ye ait olup olmaması, dijital dolaşımda ikincil hale gelmekte; asıl belirleyici olan, bu ismin sağladığı etik ve epistemik meşruiyettir. Böylece otorite, metinsel kanıttan değil, sosyal kabulden türemektedir.

Bu araştırmada kullanılan analitik başlıklar, van Dijk'ın sosyo-bilişsel söylem yaklaşımı ile sosyal inşacılık kuramının temel varsayımlarına dayanmaktadır. Söylem, sosyal biliş, zihinsel model, ideolojik çerçeve, bağlam silinmesi ve otorite transferi birlikte ele alındığında, dijital platformlarda dolaşıma giren kültürel söylemlerin yalnızca içerik düzeyinde ne ifade ettiği değil; bu söylemlerin toplumsal etkileşimler aracılığıyla nasıl anlamlandırıldığı, hangi paylaşılan kabuller üzerinden meşrulaştırıldığı ve kolektif bilinçte nasıl bir gerçeklik olarak inşa edildiği ortaya konulabilmektedir. Bu bütüncül yaklaşım, iletişim sosyolojisi açısından dijital iletişimin kültürel mirasın yeniden üretimi, kolektif hafızanın şekillendirilmesi ve toplumsal otoritenin söylem yoluyla kurulması süreçlerindeki belirleyici rolünü görünür kılmaktadır.

No	Görsel	Erişim Linki
P1		https://www.instagram.com/p/DJ4h9TogRaM/
P2		https://www.instagram.com/p/DBi5tnVtkd0/
P3		https://www.instagram.com/p/C9snC8Auv75/
P4		https://x.com/4kapii40makam/status/848615666320125953
P5		https://www.instagram.com/p/DS1wVsqrAxU/

P6		https://www.instagram.com/p/DTI5deejdAN/
P7		https://www.instagram.com/p/DH_3jzpN55r/
P8		https://x.com/Haberturk/status/487508821011877889
P9		https://www.instagram.com/p/DSzQX_pjX54/
P10		https://www.instagram.com/p/C-uYQExgnN5/

P11	 Sen seni bilirsən yüzün Hüdâ'dır; sen seni bilmezsen, Hak senden cüdâdır. Hacı Bektaş Veli *cüdâ: ayrı kalmak	https://www.instagram.com/p/DSAm9xECE1X/
P12	 Çalışmadan geçinirler, bizden değildir // Hacı Bektaş Veli	https://www.instagram.com/p/DKPKgMoMCYL/
P13	 “İnsanın cemali, sözünün güzelliğidir.” Hacı Bektaş Veli Fethi YAĞAR	https://x.com/fethiyasar/status/1559442916824780800?lang=ar

Tablo 1. Hacı Bektaş Veli'ye Atfedilen Dijital Söylemlerin Analiz Kapsamındaki Örnekleri

Tablo 1, dijital platformlarda Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen söylemlerin sosyo-bilişsel söylem analizi ve sosyal inşacılık kuramı çerçevesinde sistematik biçimde incelenmesini sunmaktadır. Analiz kapsamına alınan örnekler, 2025 yılı içerisinde Instagram ve X (Twitter) platformlarında paylaşılan görsel ve metinsel içeriklerden seçilmiştir. Tabloda yer alan her bir söylem, yalnızca metinsel içeriği açısından değil; söylemin dilsel biçimi, dayandığı paylaşılan toplumsal bilgi ve değerler, kullanıcılar tarafından kurulan zihinsel temsiller ve bağlam kayıpları dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Tablo 2 de ise söylem düzeyi sütunu, ifadelerin aforizmatik, normatif ya da metaforik yapısını ortaya koyarken; sosyal biliş ve zihinsel model sütunları, söylemlerin dijital kolektif bilinçte nasıl anlamlandırıldığını ve Hacı Bektaş Veli figürünün hangi temsiller üzerinden yeniden inşa edildiğini göstermektedir. İdeolojik çerçeve ve bağlam silinmesi sütunları, söylemlerin modern değer sistemleriyle uyumunu ve tarihsel bağlamdan kopma derecesini görünür kılmaktadır. Otorite transferi ise, Hacı Bektaş Veli isminin dijital ortamda söylemsel bir meşruiyet ve doğrulama aracı olarak nasıl işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu bütüncül

yapı, dijital iletişimin kültürel mirasın yeniden üretimindeki dönüştürücü rolünü analiz etmeye olanak sağlamaktadır.

Instagram ve X Platformları Arasında Söylemsel Farklılaşma

Dijital platformların teknik yapıları ve iletişim kültürleri, söylemin biçimlenişini doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmada incelenen örnekler, Instagram'ın görsel ağırlıklı yapısı ile X'in (Twitter) metin merkezli ve tartışma odaklı yapısı arasında belirgin söylemsel farklılıklar olduğunu göstermektedir. Instagram paylaşımlarında söylemin estetikleştirildiği, görsel tasarım unsurları (tipografi, arka plan, portre imgeleri) aracılığıyla duygusal yoğunluğun artırıldığı gözlemlenmiştir. Bu platformda Hacı Bektaş Veli figürü çoğunlukla sembolik bir ikon olarak sunulmakta; sözler görselle birlikte “posterleşmiş” bir form kazanmaktadır. Bu durum, bağlam silinmesini artırmakta ve söylemin tarihsel arka planından koparak evrensel, zamansız ve estetik bir bilgelik formuna dönüşmesine yol açmaktadır. Instagram'da söylem, daha çok duygusal çağrışım üretmeye ve paylaşılabılır görsel etki yaratmaya yöneliktir.

Buna karşılık X platformunda paylaşımlar daha metin odaklı ve tartışmaya açık bir yapı sergilemektedir. X'te söylem, yalnızca alıntı formunda değil; çoğu zaman yorum, eleştiri veya güncel bir olayla ilişkilendirme biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu durum, söylemin daha doğrudan ideolojik çerçevelerle eklemlenmesine ve kamusal tartışma alanına taşınmasına zemin hazırlamaktadır. Instagram'daki estetikleştirilmiş bilgelik sunumuna kıyasla, X'te söylem daha polemik üretmeye açık ve bağlamsal yeniden çerçevelemeye daha yatkındır.

Sosyo-bilişsel açıdan değerlendirildiğinde, Instagram'da zihinsel model daha çok “evrensel bilgi” figürü etrafında sabitlenirken; X'te bu model güncel politik, toplumsal ya da kültürel tartışmalarla etkileşime girerek daha dinamik bir yapıya dönüşmektedir. Böylece platformun teknik ve kültürel özellikleri, yalnızca söylemin biçimini değil; kültürel figürün nasıl temsil edildiğini ve hangi ideolojik alanlara eklemlendiğini de belirlemektedir. Bu karşılaştırma, dijital kültürde kültürel mirasın tek tip bir dönüşüm süreci yaşamadığını; aksine platformun iletişim mantığına göre farklı söylemsel stratejilerle yeniden üretildiğini göstermektedir.

No	Dijital Söylem Örneği	Söylem Düzeyi (Discourse)	Sosyal Biliş (Social Cognition)	Zihinsel Model (Mental Model)	İdeolojik Çerçeve	Bağlam Silinmesi (Context Deletion)	Otorite Transferi
P1	“İncinsen de incitme”	Aforizma, duygusal dil	Evrensel ahlak bilgisi	Hacı Bektaş Veli = barışçıl bilge	Hümanist etik	Yüksek	Hacı Bektaş Veli adıyla meşrulaştırma
P2	“Okunacak en büyük kitap insandır”	Metaforik slogan	İnsan-merkezci değer	Hacı Bektaş Veli = seküler hümanist	İnsan-merkezçilik	Çok yüksek	Otorite markalama
P3	“Eline, diline, beline sahip ol”	Normatif ahlak	Öz-denetim normu	Hacı Bektaş Veli = etik düzen kurucu	Ahlaki disiplin	Orta	Geleneksel otorite

P4	“Dili, dini, rengi ne olursa olsun iyiler iyidir”	Evrenselcilik	Küresel eşitlik inancı	Hacı Bektaş Veli = küresel barış figürü	Liberal hümanizm	Çok yüksek	Evrensel etik meşruiyet
P5	“Her ne ararsan kendinde ara”	Spiritüel bireycilik	İçsel hakikat inancı	Hacı Bektaş Veli = bireysel mistik rehber	New Age bireycilik	Yüksek	Mistifikasyon
P6	“Benim Kâbem insandır”	Metaforik din dili	İnsan-merkezci kutsallık	Hacı Bektaş Veli = antropo-teolojik figür	Seküler kutsallık	Çok yüksek	Teolojik otorite transferi
P7	“İlim beşikte başlar mezarda biter”	Eğitim söylemi	Yaşam boyu öğrenme	Hacı Bektaş Veli = pedagojik figür	Eğitim ideolojisi	Orta	Epistemik otorite
P8	“Özünü bilersen özürden kurtulursun”	Modern aforizma	Öz-farkındalık normu	Hacı Bektaş Veli = kişisel gelişim koçu	Self-help ideolojisi	Çok yüksek	Popüler otorite
P9	“Allah ile gönül arasında perde yoktur”	Spiritüel metafor	İlahi yakınlık inancı	Hacı Bektaş Veli = mistik öğretmen	Tasavvufi ideoloji	Orta	Dini otorite
P10	“En yüce servet ilimdir”	Modern başarı söylemi	Bilgi kapitali inancı	Hacı Bektaş Veli = bilgi elitisti	Meritokrasi	Yüksek	Epistemik meşruiyet
P11	“Sen seni bilersen yüzün Hüdâ’dır”	Mistisizm	İçsel ilahi öz inancı	Hacı Bektaş Veli = gnosis rehberi	Ezoterik tasavvuf	Orta	Spiritüel otorite
P12	“Çalışmadan geçinenler bizden değildir”	Emek ideolojisi	Çalışma ahlakı normu	Hacı Bektaş Veli = çalışma etiği figürü	Protestan etik benzeri	Çok yüksek	Normatif otorite
P13	“İnsanın cemali sözünün güzelliğidir”	Dil estetiği	Dil-ahlak ilişkisi	Hacı Bektaş Veli = dil ahlakı öğretmeni	Estetik etik	Orta	Normatif otorite

Tablo 2. Dijital Platformlarda Hacı Bektaş Veli’ye Atfedilen Söylemlerin Van Dijk’ın Sosyo-Bilişsel Modeline Göre Analizi

Dijital platformlarda Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen söylemlerin incelenmesi, tarihsel ve metinsel bağlamdan ziyade, güncel sosyal biliş kalıplarının belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. İncelenen örneklerin önemli bir kısmı, kısa, aforizmatik ve duygusal dil özellikleri taşıyan ifadelerden oluşmaktadır. Bu durum, dijital kültürün hız, görsellik ve kolay paylaşılabirlik üzerine kurulu yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Bununla birlikte, söz konusu söylemlerin dolaşım biçimi de dikkat çekicidir. Dijital platformlarda benzer görüşlere sahip kullanıcıların birbirleriyle daha yoğun etkileşime girmesi, bu içeriklerin çoğunlukla aynı değer ve ideolojik çerçeveyi paylaşan gruplar içinde yayılmasına neden olmaktadır. Bu durum literatürde “yankı odası” (echo chamber) etkisi olarak tanımlanmaktadır (Pariser, 2011, 32). İncelenen paylaşımların etkileşim örüntüleri, söylemlerin büyük ölçüde benzer sosyal biliş kalıplarına sahip kullanıcı toplulukları içinde dolaşıma girdiğini göstermektedir. Böylece Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözler, farklı görüşlerle karşılaşarak eleştirel bir müzakere alanı üretmekten ziyade, mevcut inanç ve değerleri pekiştiren bir işlev üstlenmektedir. Bununla birlikte bazı örneklerde karşıt yorumların da ortaya çıktığı gözlemlenmiş; ancak bu karşılaşmalar çoğunlukla polemik düzeyinde kalmış ve yapıcı bir anlam müzakeresine dönüşmemiştir. Bu bulgu, dijital ortamda kültürel söylemlerin yalnızca içerik düzeyinde değil, dolaşım biçimi açısından da ideolojik kümelenmeler tarafından şekillendiğini göstermektedir.

Analiz edilen paylaşımlarda Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözlerin büyük ölçüde bağlamından kopararak aforizma veya slogan formunda sunulduğu görülmektedir. Bu biçim, sözlerin tarihsel ve tasavvufi arka planından ziyade, dijital paylaşılabirlik ve hızlı tüketim mantığına uyum sağlamaktadır.

P1) “İncinsen de incitme”: Bu ifade söylem düzeyinde kısa, aforizmatik ve duygusal yüklü bir yapı taşır; dijital dolaşım mantığı açısından “kolay alıntılanabilir” bir form sunar. Van Dijk açısından bu tür söylemler, metinsel mikro-yapıdan çok, sosyal bilişte yerleşik “evrensel ahlak” normlarına yaslanarak etkili olur: incinme-incitmeme karşıtlığı, gündelik etik repertuvarda hazır bulunan bir şemayı tetikler. Zihinsel model düzeyinde Hacı Bektaş Veli “barışçıl bilge” olarak kurulur; bu model, tarihsel figürü tartışmalı bağlamlardan arındırıp uzlaştırmacı bir simgeye indirger. İdeolojik çerçeve “hümanist etik”tir: söz, çok sayıda toplumsal gruba aynı anda hitap eden çatışmasız bir norm üretir. “Bağlam silinmesi”nin yüksek olması, ifadenin olası tarihsel/ritüel/mezhepsel katmanlarının görünmez kılınması demektir; böylece söz, evrensel bir “iyi insan” öğretilerine dönüşür. “Otorite transferi” burada kritik işleve sahiptir: sözün doğruluk/aidiye tartışması yerine, Hacı Bektaş Veli adı sözün taşıdığı normu meşrulaştırır. Sosyo-bilişsel açıdan söylem, kullanıcıların paylaştığı ahlaki kabulleri yeniden üretirken, sosyal inşacılık açısından tekrar ve dolaşım sayesinde “Hacı Bektaş Veli”nin temel öğretisi” gibi doğal bir gerçeklik statüsü kazanır.

P2) “Okunacak en büyük kitap insandır”: Söylem düzeyinde metaforik slogan formu baskındır: “kitap” ile “insan” arasında kurulan benzetme, karmaşık bir değer önerisini tek cümleye sıkıştırır. Sosyal biliş boyutunda insan-merkezci değer seti (insan, anlamın ve bilginin kaynağıdır) aktive edilir. Van Dijk’ın bakışında bu aktivasyon, okurun/izleyenin paylaşılan kültürel bilgisini devreye sokar ve ifadeyi “kendiliğinden doğru” kılar. Zihinsel model, Hacı Bektaş Veli’yi “seküler hümanist” bir figüre dönüştürür; bu, tarihsel bir dini/mistik otoritenin modern seküler hümanizmle uyumlu biçimde yeniden kodlanmasıdır. İdeolojik çerçeve “insan-merkezcilik”tir; söylem, kutsal/otorite/geleneği geri çekip özneyi (insanı) merkeze alır. Bağlam silinmesinin “çok yüksek” olması, sözün ait olduğu iddia edilen geleneksel dünya görüşünün yerini modern özne felsefesinin almasıyla ilgilidir; bu, anakronizm riskini de büyütür.

Otorite transferi “otorite markalama” biçiminde işler: Hacı Bektaş Veli adı, modern bir mottoyu tarihsel-ahlaki bir “mühür”le damgalar. Böylece söylem, hem modern hem “kadim” görünerek dijital kamusalılıkta ikna gücü kazanır.

P3) “Eline, diline, beline sahip ol”: Bu ifade söylem düzeyinde açık norm koyucu ve disiplin edici bir formdadır; aforizmadan çok “etik yönerge” gibi işler. Sosyal biliş düzeyinde öz-denetim normu ve toplumsal düzenin korunmasına ilişkin paylaşılan kabuller (ölçülülük, edep, sınır) devreye girer. Zihinsel model, Hacı Bektaş Veli’yi “etik düzen kurucu” olarak kurar; yani sadece öğüt veren değil, sosyal davranışı düzenleyen bir otorite figürüne dönüştürür. İdeolojik çerçevede “ahlaki disiplin” belirgindir: beden, dil ve eylem üzerinde denetim, toplumsal uyumu sağlayan temel araç olarak sunulur. Bağlam silinmesinin “orta” düzeyde olması önemlidir; çünkü bu söz, dijitalleşse bile geleneksel ahlak diline daha yakın durur ve bütünüyle modern ideolojilere tercüme edilmeden varlığını sürdürebilir. Otorite transferi “geleneksel otorite” biçimindedir: Hacı Bektaş Veli adı burada bir “etik düzen kaynağı” işlevi görür; söylem, sosyal bilişteki normatif sınırları sağlamlaştırır. Van Dijk çerçevesinde bu tür söylemler, toplumsal normların yeniden üretiminde güçlüdür; çünkü bireyin zihinsel modelinde “doğru davranış” repertuarını sade ve kesin biçimde kodlar.

P4) “Dili, dini, rengi ne olursa olsun iyiler iyidir”: Söylem düzeyi evrenselci ve kapsayıcıdır; ayırım kategorilerini (dil-din-renk) sayıp ardından onları geçersizleştirerek güçlü bir eşitlik iddiası kurar. Sosyal bilişte “küresel eşitlik” ve çokkültürlü hoşgörü normu çalışır. Zihinsel model düzeyinde Hacı Bektaş Veli, “küresel barış figürü”ne dönüştürülür; tarihsel figür ulus-ötesi bir etik ikon halini alır. İdeolojik çerçeve liberal hümanizmdir: bireyler arası farklılıklar, ahlaki iyilik kategorisi altında eritilir. Bağlam silinmesinin “çok yüksek” oluşu, ifadenin tarihsel koşulları ve gelenek içi tartışmaları dışarıda bırakıp modern eşitlik söylemiyle uyumlu bir “evrensel motto”ya çevrilmesi demektir. Otorite transferi, “evrensel etik meşruiyet” üretir: Hacı Bektaş Veli adı, liberal-kapsayıcı değerlerin yerli/kadim bir kaynağı gibi sunulur. Van Dijk açısından bu söylem, toplumsal bilişte var olan eşitlik idealini pekiştirirken, sosyal inşacılık açısından tekrarlar “Hacı Bektaş Veli = evrensel eşitlik” eşlemesini toplumsal gerçeklik gibi sabitleyebilir.

P5) “Her ne ararsan kendinde ara”: Söylem düzeyinde spiritüel bireycilik belirgindir; yönelim dış dünyadan içe çevrilir ve “hakikatin içsel olduğu” fikri sade bir emir formunda kurulur. Sosyal bilişte içsel hakikat inancı ve kendilik merkezli anlam üretimi normu etkinleşir. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “bireysel mistik rehber” konumuna taşır; böylece kolektif ritüel/erkân boyutu geri çekilir, bireysel tecrübe merkeze alınır. İdeolojik çerçeve New Age bireyciliğe yakınlaşır; bu, geleneksel tasavvufî referansların modern öznecilikle melezleşmesi anlamına gelir. Bağlam silinmesi “yüksek”tir: söz, tarihsel öğretinin cemaat/geleneğe bağlı boyutundan koparılıp kişisel gelişim/terapi diline kolayca tercüme edilir. Otorite transferi burada “mistifikasyon” üzerinden işler: Hacı Bektaş Veli adı, içsel arayışın otoritesini güçlendirir; söz “derin” ve “kadim” görünerek ikna üretir. Van Dijk’ın sosyo-bilişsel modelinde bu tür söylemler, paylaşılan “içe dönüş” değerini yeniden üretir ve zihinsel modelleri bireyci bir okuma yönünde stabilize eder.

P6) “Benim Kâbem insandır”: Bu söylem düzeyinde metaforik din dili kurar ve güçlü bir yer değiştirme yapar: kutsal mekân (Kâbe) ile insan arasında ilişki kurarak “kutsallığın insana taşınması” önerilir. Sosyal bilişte insan-merkezci kutsallık fikri devreye girer; bu, modern sekülerleşme bağlamında “insanı yüceltme” ile de uyumlanabilir. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “antropo-teolojik figür”e dönüştürür; yani hem dini otorite hem de insan-merkezci etik üreticisi. İdeolojik

çerçeve seküler kutsallıktır: kutsalın kurumsal/dogmatik çerçeveden çıkarılıp etik-insani düzleme taşınması. Bağlam silinmesi “çok yüksek”tir; çünkü böylesi bir ifade, tarihsel-teolojik bağlam dışında dolaştığında kolayca yanlış anlaşılabilir veya modern hümanizm lehine yeniden yorumlanabilir. Otorite transferi “teolojik otorite transferi” şeklinde işler: Hacı Bektaş Veli adı, güçlü bir dini metaforu tartışmasızlaştırır. Van Dijk açısından bu, sembolik otoritenin söylem aracılığıyla yeniden dağıtılmasıdır; sosyal inşacılık açısından ise tekrar eden paylaşım, “Hacı Bektaş Veli”nin öğretisi insanı kutsallaştırır” gibi kolektif bir kabul üretebilir.

P7) “İlim beşikte başlar mezarda biter”: Söylem düzeyi eğitim söylemine yaslanan didaktik bir özdeyiş biçimindedir; yaşam boyu öğrenmeyi norm haline getirir. Sosyal bilişte öğrenmenin sürekliliği, eğitilmiş öznenin değerli oluşu ve bilgiye yatırım gibi modern kabuller baskındır. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “pedagojik figür”e dönüştürür; tarihsel figür bir tür eğitim filozofu gibi kurgulanır. İdeolojik çerçeve eğitim ideolojisi: bilgi, bireyin ve toplumun ilerlemesinin temel aracı olarak sunulur. Bağlam silinmesinin “orta” olması, sözün dijitalleşse de didaktik/doğrudan yapısı nedeniyle tamamen başka bir ideolojiye dönüşmeden dolaşabilmesine işaret eder. Otorite transferi “epistemik otorite” üretir: Hacı Bektaş Veli adı, öğrenme normunu güçlendirir ve “bilgiye saygı”yı kadim bir kaynakla ilişkilendirir. Van Dijk’ın modelinde burada söylem, sosyal bilişteki “eğitim iyidir” şemasını pekiştirir; dijital dolaşım ise bu şemayı görselleştirip hızlandırır.

P8) “Özünü bilirsen özürden kurtulursun”: Söylem düzeyi modern aforizma niteliğindedir; öz-bilinç ile “kurtuluş” arasında nedensel bağ kurar. Sosyal bilişte öz-farkındalık normu, psikolojik söylem ve bireysel sorumluluk vurgusu devreye girer. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “kişisel gelişim koçu”na çevirir; bu, geleneksel öğretinin modern self-help repertuarıyla yeniden paketlenmesidir. İdeolojik çerçeve self-help ideolojisi: birey, kendi içsel dönüşümüyle sorunlarını aşar; toplumsal/yapısal etkenler geri plana itilir. Bağlam silinmesi “çok yüksek”tir; çünkü söz, geleneksel ahlak/tasavvuf bağlamından kopunca kişisel gelişim piyasasının evrensel diline kolayca eklenir. Otorite transferi “popüler otorite” üretir: Hacı Bektaş Veli adı, sosyal medyada hızla tüketilen “motivasyon cümleleri”ne tarihsel bir ağırlık kazandırır. Van Dijk açısından bu, sosyal bilişin güncel popüler psikoloji şemalarıyla hizalanmasıdır; sosyal inşacılık açısından da bu tür söylemler tekrarlandıkça “Hacı Bektaş Veli = self-help bilgeliği” gibi yeni bir gerçeklik kurar.

P9) “Allah ile gönül arasında perde yoktur”: Söylem düzeyi spiritüel metafor kurar; ilahi yakınlık fikrini “perde” metaforu üzerinden somutlar. Sosyal bilişte ilahi yakınlık, içsel tecrübenin önemi ve aracısızlık fikri belirginleşir. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “mistik öğretmen” olarak kurar; bu modelde Hacı Bektaş Veli, kalp/gönül merkezli bir teoloji sunan rehberdir. İdeolojik çerçeve tasavvufi ideolojidir: hakikat, kalpte/tecrübe düzeyinde yaşanır. Bağlam silinmesi “orta” düzeydedir; çünkü söz, metaforik olsa da tasavvufi repertuvara yakın durur ve tamamen modern bir ideolojiye dönüşmeyebilir. Otorite transferi “dini otorite” şeklindedir; Hacı Bektaş Veli adı, mistik iddianın meşruiyetini artırır. Van Dijk açısından söylem, paylaşılan dini biliş şemalarıyla uyumlanır; sosyal inşacılık açısından dijital dolaşım, ilahi yakınlık fikrini “kolay paylaşılır” bir etik-mistik slogana dönüştürür.

P10) “En yüce servet ilimdir”: Söylem düzeyi modern başarı söylemiyle birleşen bir değer önerisi taşır: servetin ölçütü maddi değil, bilgidir. Sosyal bilişte “bilgi kapitali” inancı (eğitim/sertifika/uzmanlık) güçlüdür; bu, modern toplumun statü üretim mekanizmalarıyla uyumludur. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “bilgi elitisti” ya da “bilgi otoritesi” olarak kurar; figür, epistemik hiyerarşinin simgesine

dönüşür. İdeolojik çerçeve meritokrasidir: değer, bilgiyle kazanılır. Bağlam silinmesi “yüksek”tir; çünkü söz, tarihsel tasavvufi bağlamdan koparıldığında modern sınıf/başarı düzenini meşrulaştıran bir mottaya dönüşebilir. Otorite transferi “epistemik meşruiyet” sağlar: Hacı Bektaş Veli adı, bilgiye dayalı statü düzenini doğal ve kadim gösterir. Van Dijk’ın modelinde söylem, sosyal bilişteki “bilgi = güç/değer” şemasını pekiştirir; böylece dijital kültürde eğitim söylemi, kültürel otoriteyle birleşerek güçlenir.

P11) “Sen seni bilersen yüzün Hüdâ’dır”: Söylem düzeyi mistisizmdir; öz-bilgi ile ilahi tezahür arasında güçlü bir ontolojik bağ kurar. Sosyal bilişte içsel ilahi öz inancı ve insanın ilahiyle ilişkisi üzerinden kurulan tasavvufi bilgi şeması işler. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “gnosis rehberi” yapar; bu, bilginin kitabı değil sezgisel/tecrübi olduğu bir öğretmen figürüdür. İdeolojik çerçeve ezoterik tasavvuftur: hakikat, içsel keşifle açığa çıkar. Bağlam silinmesi “orta” düzeyde görünse de dijital dolaşımda risk taşır; çünkü böyle bir söz, bağlamından kopunca “kişisel kutsallık” veya “mutlak özcülük” şeklinde aşırı bireyci okumalara kayabilir. Otorite transferi “spirittüel otorite” olarak işler: Hacı Bektaş Veli adı, yoğun metafizik iddiayı meşru kılar. Van Dijk açısından söylem, belirli bir topluluğun paylaşılan dini bilişle uyumluya güçlü kabul görür; sosyal inşacılık açısından ise yeniden paylaşım, metafizik bir iddiayı gündelik “alıntı kültürü”ne taşır.

P12) “Çalışmadan geçinenler bizden değildir”: Söylem düzeyi emek ideolojisi ve sınır çizme dilini birleştirir; “bizden değildir” ifadesi, açık bir iç-grup/dış-grup ayrımı kurar. Sosyal bilişte çalışma ahlakı normu devrededir: emek, meşruiyetin koşulu olarak sunulur. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “çalışma etiği figürü”ne dönüştürür; bu, tarihsel figürün modern üretkenlik idealiyle hizalanmasıdır. İdeolojik çerçeve “Protestan etik benzeri” olarak adlandırılabilir bir üretkenlik moralitesidir; tembellik dışlanır, emek kutsanır. Bağlam silinmesi “çok yüksek”tir; çünkü söz, tarihsel-toplumsal bağlam dışına çıkınca modern disiplin toplumunun normatif dili haline gelebilir. Otorite transferi “normatif otorite”dir: Hacı Bektaş Veli adı, dışlayıcı sınıflandırmayı meşru gösterir. Van Dijk açısından bu örnek, ideolojinin söylemde nasıl “biz” inşasıyla kurulduğunu net biçimde gösterir; sosyal inşacılık açısından da bu tür cümleler, tekrarlandıkça toplumsal sınırları normalleştirir.

P13) “İnsanın cemali sözünün güzelliğidir”: Söylem düzeyi dil estetiğine dayanır; “cemal” (güzellik/çehre) ile “söz” arasında normatif-estetik bir bağ kurar. Sosyal bilişte dil-ahlak ilişkisine dair paylaşılan normlar (güzel söz, iyi insanın göstergesidir) etkinleşir. Zihinsel model Hacı Bektaş Veli’yi “dil ahlakı öğretmeni” olarak kurar; figür, gündelik iletişim etiğini düzenleyen bir bilgeye dönüşür. İdeolojik çerçeve estetik etik olarak okunabilir: ahlaki değer, dilin üslubunda görünür hale gelir. Bağlam silinmesi “orta” düzeydedir; çünkü söz hem tasavvufi hem de gündelik iletişim etiğine uyarlanabilir, tamamen modern bir ideolojiye tercüme edilmeden de dolaşabilir. Otorite transferi, Hacı Bektaş Veli isminin “iletişim etiği”ne yönelik normu güçlendirmesiyle işler: güzel söz söylemek, yalnızca görgü kuralı değil, “kadim öğretimi” haline gelir. Van Dijk çerçevesinde bu söylem, sosyal bilişteki nezaket/üslup şemalarını pekiştirir; sosyal inşacılık açısından tekrar eden paylaşımlar, “iyi insan = güzel söz” eşlemesini kolektif hafızada sağlamlaştırır.

Genel olarak bulgular, dijital platformlarda Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen söylemlerin, tarihsel metinlere dayalı olmaktan ziyade, güncel sosyal biliş kalıpları ve zihinsel modeller aracılığıyla üretildiğini göstermektedir. Van Dijk’ın sosyo-bilişsel söylem yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu söylemler kolektif hafızada “doğru” kabul edilen değerleri yansıtan sembolik anlatılar haline gelmekte; Hacı

Bektaş Veli adı ise bu anlatılara etik ve epistemik meşruiyet kazandıran bir otorite işlevi görmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen dijital söylemlerin tarihsel doğruluk ya da metinsel aidiyetten ziyade, toplumsal etkileşimler yoluyla inşa edilen anlamlar üzerinden dolaşıma girdiğini göstermektedir. Sosyal inşacılık kuramının temel varsayımına göre gerçeklik, nesnel ve sabit bir yapıdan çok, bireyler arası etkileşimler, söylemler ve paylaşılan anlamlar aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretilen bir olgudur. Bu bağlamda dijital platformlar, Hacı Bektaş Veli'nin öğretilerine ilişkin "gerçekliğin" yeniden kurulduğu başat alanlar haline gelmektedir. Sonuçlar, Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözlerin büyük ölçüde, çağdaş toplumlarda hâkim olan değerler doğrultusunda yeniden anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Sosyal inşacılık açısından bu durum, tarihsel bir figürün anlamının sabit olmadığı, aksine her dönemin kendi toplumsal ihtiyaçları, normları ve ideolojik yönelimleri doğrultusunda yeniden üretildiği anlamına gelmektedir. Dijital ortamda paylaşılan aforizmalar, Hacı Bektaş Veli'nin kimliğini ve öğretisini "olduğu gibi" yansıtmaktan ziyade, günümüz kullanıcılarının hangi değerlere ihtiyaç duyduğunu ve hangi söylemleri anlamlı bulduğunu göstermektedir.

Örneğin barış, hoşgörü, empati ve evrensel ahlak vurgusu taşıyan ifadeler, dijital toplulukların ortak bir sosyal gerçeklik inşa etme çabasının ürünüdür. Sosyal inşacılık perspektifinden bakıldığında, "İncinsen de incitme" gibi söylemler, Hacı Bektaş Veli'nin tarihsel bağlamından çok, günümüz toplumunun çatışmasızlık ve uzlaşma arzusunu yansıtmaktadır. Bu tür ifadeler tekrarlandıkça, paylaşıldıkça ve etkileşim aldıkça, dijital kolektif bilinçte "Hacı Bektaş Veli'nin temel öğretisi" olarak kabul edilmeye başlanmakta; böylece tarihsel olarak doğrulanmamış söylemler sosyal olarak gerçeklik statüsü kazanmaktadır.

Sosyal inşacılık, bilginin doğruluğunun nesnel ölçütlerden ziyade, toplumsal kabul ve süreklilikle belirlendiğini savunur. Bulgular, dijital platformlarda dolaşan sözlerin büyük bölümünün tarihsel metinlerde yer almamasına rağmen, yoğun etkileşim sayesinde meşrulaştığını göstermektedir. Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen yanlış ya da şüpheli sözler, "yanlış bilgi" olarak değil, sosyal olarak inşa edilmiş ve kabul görmüş bir anlam dünyasının parçası olarak işlev görmektedir. Gerçeklik, metinsel kanıttan çok, dijital toplulukların ortak kabullerine dayanmaktadır.

Bulgularda dikkat çeken bir diğer husus, bağlam silinmesiyle birlikte anlamın yeniden kurulmasıdır. Sosyal inşacılık kuramı, bağlamdan koparılan ifadelerin yeni bağlamlarda farklı anlamlar kazanabileceğini vurgular. Dijital platformlarda Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözler, tarihsel, tasavvufi ve kültürel bağlamlarından koparılıp modern ideolojik çerçeveler içine yerleştirilmektedir. Bu süreçte bağlamın kaybı bir eksiklikten ziyade, yeni bir anlam inşasının ön koşulu haline gelmektedir. Söylemler, modern bireycilik, hümanizm, eğitim ideolojisi ya da kişisel gelişim söylemiyle uyumlu hale geldikçe, dijital kültürde daha görünür ve paylaşılabılır olmaktadır.

Sosyal inşacılık açısından önemli bir diğer nokta, otoritenin de söylem yoluyla inşa edilmesidir. Bulgular, Hacı Bektaş Veli adının dijital ortamda güçlü bir sembolik otorite işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu otorite, tarihsel bilgiye dayalı olmaktan çok, toplumsal uzlaşmaya dayanmaktadır. Kullanıcılar, bir sözün Hacı Bektaş Veli'ye ait olup olmadığını sorgulamaktan ziyade, bu ismin sağladığı ahlaki ve kültürel meşruiyeti kabul etmektedir. Böylece otorite, tarihsel metinlerden değil, sosyal olarak paylaşılan inançlardan türetilmektedir. Hacı Bektaş Veli'nin dijital ortamda tekil

ve bütünlüklü bir kimlikten ziyade, çoklu ve parçalı kimlikler halinde yeniden inşa edildiğini göstermektedir. Sosyal inşacılık kuramı, kimliklerin sabit değil, söylemsel pratikler aracılığıyla şekillendiğini ileri sürer. Dijital söylemlerde Hacı Bektaş Veli kimi zaman barış elçisi, kimi zaman modern rasyonalist, kimi zaman kişisel gelişim rehberi, kimi zaman ise ahlaki norm koyucu olarak temsil edilmektedir. Bu çoklu temsiller, tarihsel bir çelişkiden ziyade, farklı dijital toplulukların kendi anlam dünyalarını kurma biçimlerinin bir yansımasıdır.

Özellikle kişisel gelişim ve spiritüel bireycilik içeren söylemler, sosyal inşacılığın “bireysel deneyimin merkeziliği” vurgusuyla örtüşmektedir. Tasavvufi düşüncenin kolektif ritüel ve erkân boyutu, dijital söylemde geri plana itilirken, bireysel farkındalık ve içsel dönüşüm öne çıkarılmaktadır. Bu dönüşüm, dijital kültürün birey merkezli yapısıyla birlikte, Hacı Bektaş Veli öğretisinin yeni bir sosyal gerçeklik içinde yeniden kurulmasına yol açmaktadır. Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen dijital söylemlerin, tarihsel bir mirasın doğrudan aktarımı olmaktan ziyade, sosyal olarak inşa edilen, müzakere edilen ve yeniden üretilen anlamlar olduğunu göstermektedir. Sosyal inşacılık perspektifiyle değerlendirildiğinde, dijital platformlar kültürel mirası yalnızca taşıyan değil, onu dönüştüren ve yeni gerçeklikler yaratan aktif alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hacı Bektaş Veli’nin dijital temsili, geçmişten bugüne değişmeden gelen sabit bir öğreti değil; günümüz toplumunun değerleri, ihtiyaçları ve söylemsel pratikleri doğrultusunda sürekli olarak yeniden inşa edilen dinamik bir anlam alanıdır.

İletişim sosyolojisi açısından bu bulgular, kültürel anlamın üretimi, dolaşımı ve meşrulaştırılmasının dijital çağda nasıl yeniden örgütlendiğini göstermektedir. Çalışma, iletişimin yalnızca mesaj iletimi değil; toplumsal gerçekliğin kurulduğu bir alan olduğunu somut biçimde ortaya koymaktadır. Özellikle dijital platformlarda Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen söylemler, iletişim sosyolojisinin temel sorularından biri olan “anlam nerede ve nasıl üretilir?” sorusuna güncel bir yanıt sunmaktadır. Bulgular, anlamın tarihsel metinlerde sabitlenmiş bir içerik olmaktan çıktığını; kullanıcı etkileşimleri, paylaşım pratikleri ve platform mantıkları aracılığıyla iletişim süreci içinde üretildiğini göstermektedir. Bu durum, iletişimin toplumsal yapıyı yansıtan pasif bir araç değil, toplumsal gerçekliği kuran aktif bir mekanizma olduğunu teyit etmektedir. Dikkat çeken bir diğer nokta, otoritenin iletişim yoluyla yeniden inşa edilmesidir. Hacı Bektaş Veli ismi, dijital söylemde tarihsel doğruluk gerektirmeden, etik ve epistemik bir meşruiyet kaynağına dönüşmektedir. Bu, modern toplumlarda otoritenin yalnızca kurumsal yapılardan değil, sembolik iletişim süreçlerinden de türediğini göstermektedir. İletişim sosyolojisi bağlamında otorite, artık metnin kaynağında değil, söylemin dolaşım hızında ve toplumsal kabulünde üretilmektedir.

Bulgular aynı zamanda kolektif hafızanın iletişim pratikleriyle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen sözler, tekrar, görselleştirme ve etkileşim yoluyla dijital kolektif hafızada yer edinmektedir. Bu süreçte hafıza, tarihsel belgelerden ziyade, iletişimsel tekrar ve görünürlük üzerinden kurulmaktadır. İletişim sosyolojisi açısından bu durum, hafızanın artık arşivsel değil, dolaşımsal bir nitelik kazandığını göstermektedir. Bir diğer önemli bulgu, iletişimsel bağlamanın dönüşümüdür. Dijital ortamda bağlam silinmesi, iletişim sosyolojisinin “anlamın bağlama bağımlılığı” ilkesini tersine çevirir gibi görünmektedir. Ancak bulgular, bağlamanın tamamen yok olmadığını; aksine yeni bir bağlamanın, yani dijital kültürün normları, estetiği ve ideolojik beklentileri doğrultusunda yeniden kurulduğunu göstermektedir. Böylece iletişim, eski bağlamı silerken yeni bir toplumsal bağlam üretmektedir.

İletişim sosyolojisi açısından en çarpıcı sonuçlardan biri, kültürel figürlerin çoklu kimliklerle yeniden temsil edilmesidir. Dijital söylemlerde Hacı Bektaş Veli'nin barış elçisi, modern rasyonalist, kişisel gelişim rehberi, ahlaki norm koyucu gibi farklı rollerde görünmesi, iletişimin kimlik inşa edici işlevini açıkça ortaya koymaktadır. Bu çoklu temsiller, toplumsal bütünlükten ziyade, farklı toplumsal grupların kendi anlam dünyalarını iletişim yoluyla kurduklarını göstermektedir. Bu noktada, iletişim sosyolojisinin mikro ve makro düzeyleri arasındaki ilişki de görünür hale gelmektedir. Mikro düzeyde bireysel paylaşımlar, yorumlar ve beğeniler; makro düzeyde kültürel mirasın algılanış biçimini dönüştürmektedir. Böylece bireysel iletişim pratikleri, kültürel ve toplumsal yapıyı etkileyen kolektif sonuçlar üretmektedir. Bu durum, iletişimin toplumsal yapı üzerindeki kurucu gücünü vurgulayan sosyolojik yaklaşımlarla örtüşmektedir. Ayrıca bulgular, iletişim sosyolojisinin ideoloji-iletişim ilişkisi açısından da anlamlıdır. Dijital ortamda dolaşıma giren söylemler, liberal hümanizm, modernizm, meritokrasi veya kişisel gelişim ideolojileriyle uyumlu hale geldikçe daha fazla kabul görmektedir. Bu durum, iletişimin ideolojik çerçeveleri yalnızca yansıtmakla kalmayıp, onları doğallaştıran ve sıradanlaştıran bir işlev üstlendiğini göstermektedir. İletişim, ideolojinin gündelik hayatın doğal bir parçası haline gelmesinde merkezi bir rol oynamaktadır.

Son olarak bulgular, dijital iletişimin kültürel miras üzerinde dönüştürücü bir etki yarattığını ortaya koymaktadır. Hacı Bektaş Veli örneği, kültürel mirasın artık yalnızca tarihçiler, akademisyenler ya da dini otoriteler tarafından değil; dijital topluluklar tarafından, iletişimsel etkileşimler yoluyla yeniden tanımlandığını göstermektedir. Bu da iletişim sosyolojisinin temel iddiasını güçlendirmektedir: Toplumsal gerçeklik, iletişim içinde ve iletişim yoluyla kurulmaktadır. Bu çerçevede çalışma, iletişim sosyolojisi literatürüne, dijital çağda kültürel figürlerin nasıl anlamlandırıldığı, otoritenin nasıl üretildiği ve kolektif hafızanın nasıl şekillendiği konularında güçlü bir ampirik ve kuramsal katkı sunmaktadır.

Kaynakça

- Alpman, Pınar S. “Sosyal Teorinin Konusu Olarak Kimlik: Sosyal İnşacı Yaklaşım.” *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 21, no. 2 (2018).
- Assmann, Aleida. *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511996306>
- Beer, David. “The Social Power of Algorithms.” *Information, Communication & Society* 20, no. 1 (2017): 1–13. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1216147>
- Berger, Peter L., ve Thomas Luckmann. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Anchor Books, 1966.
- Çakmak, Funda, ve Yusuf Bilişli. “İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak.” *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19, no. 2 (2019): 99–114. <https://doi.org/10.18037/ausbd.566784>
- Cereci, Sedat. *İletişim Sosyolojisi*. Ankara: İKSAD Publishing House, 2023.
- Couldry, Nick. *Media, Society, World: Social Theory and Digital Media Practice*. Cambridge: Polity Press, 2012.
- Couldry, Nick, ve Andreas Hepp. *The Mediated Construction of Reality*. Cambridge: Polity Press, 2018.
- Ercan, Gülşah S., ve Pelin Danış. “Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları.” *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi* 4, no. 1 (2019). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuefad/issue/49601/596349>
- Erdoğan, Burak. “Toplumsal Bellekten Medya Belleğe: Hafıza İnşasında Dijital Ortamlar.” *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies* 25 (2024). <https://doi.org/10.26650/4boyut.2024.1527628>
- Finnegan, Ruth. *Oral Literature in the Digital Age: Archiving Orality and Connecting with Communities*. Cambridge: Open Book Publishers, 2015.
- Gül, Sümeyye S., ve Ömer K. Nizam. “Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi.” *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 41 (2020). <https://doi.org/10.30794/pausbed.803182>
- Napoli, Philip M. *Social Media and the Public Interest: Media Regulation in the Disinformation Age*. New York: Columbia University Press, 2019.
- Papacharissi, Zizi. *Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199999736.001.0001>
- Pariser, Eli. *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. New York: Penguin Press, 2011.
- Şah, Ufuk. “Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar.” *Kültür Araştırmaları Dergisi* 7, no. 1 (2020): 210–230. <https://doi.org/10.46250/kulturder.819362>
- van Dijk, Teun A. *Discourse and Knowledge: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107775404>
- Sosyal Medya Kaynakları**
- Instagram. (Erişim Tarihi 19.08.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DJ4h9TogRaM/>
- Instagram. (Erişim Tarihi 16.07.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DBi5tnVtkd0/>
- Instagram. (Erişim Tarihi 2.06.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. <https://www.instagram.com/p/C9snC8Auv75/>
- X. (Erişim Tarihi 19.06.2025). *[Tweet]*. <https://x.com/4kapii40makam/status/848615666320125953>

- Instagram. (Erişim Tarihi 19.06.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DS1wVsQjAxU/>
- Instagram. (Erişim Tarihi 19.06.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DTI5deejdAN/>
- Instagram. (Erişim Tarihi 2.06.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. https://www.instagram.com/p/DH_3jzpN55r/
- X. (Erişim Tarihi 2.06.2025). *[Tweet]*. <https://x.com/Haberturk/status/487508821011877889>
- Instagram. (Erişim Tarihi 2.06.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. https://www.instagram.com/p/DSzQX_pjX54/
- Instagram. (Erişim Tarihi 19.06.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. <https://www.instagram.com/p/C-uYQExgnN5/>
- Instagram. (Erişim Tarihi 19.06.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DSAm9xECE1X/>
- Instagram. (Erişim Tarihi 19.06.2025). *[Fotoğraf paylaşımı]*. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DKPKgMoMCYL/>
- X. (Erişim Tarihi 16.07.2025). *[Tweet]*. <https://x.com/fethiyasar/status/1559442916824780800>

Extended Abstract

Oral culture has historically functioned as a fundamental communicative practice in the formation of social memory and the intergenerational transmission of cultural values. Through myths, legends, teachings, and oral narratives, this mode of cultural transmission has ensured not only the preservation of knowledge but also the continuity of collective identity, authority, and meaning. However, with the widespread expansion of digital communication technologies and social media platforms, the dynamics of oral cultural transmission have undergone a significant transformation. Discourses attributed to cultural figures and historical personalities increasingly circulate within digital environments, where they are reproduced, detached from their original contexts, and reconstructed through new layers of meaning.

From the perspective of communication sociology, this study aims to examine how discourses attributed to Hacı Bektaş Veli are produced on digital platforms, the social and cognitive frameworks through which they circulate, and the ways in which cultural heritage is reinterpreted in this process. The research is grounded in the assumption that cultural heritage in digital environments is not merely transmitted but is continuously reconstructed through user interactions, platform dynamics, and discursive practices.

The theoretical framework of the study integrates social constructionism with the socio-cognitive approach to discourse. Social constructionism conceptualizes reality and meaning as products of social interaction, while the socio-cognitive discourse approach focuses on how individuals interpret discourse through shared mental models. The combined use of these approaches enables a comprehensive analysis of how authority, legitimacy, and perceived truth are constructed within digital communication environments.

A qualitative research design was adopted, employing discourse analysis and content analysis in combination. The research sample consists of visual and textual posts shared on the X (Twitter) and Instagram platforms in 2025 that explicitly reference Hacı Bektaş Veli. The analyzed posts were examined in terms of their linguistic structures, thematic orientations, contextual displacements, and ideological frameworks. Rather than prioritizing the historical or textual accuracy of the shared content, the analysis focused on how these discourses are received, legitimized, and interpreted by users through specific mental models.

The findings reveal that many discourses attributed to Hacı Bektaş Veli on digital platforms are detached from their historical and textual contexts. Through mechanisms of repetition, visualization, emotional emphasis, and interaction, these discourses are transformed into narratives perceived as “true” and “legitimate” within the digital collective consciousness. The algorithmic structures of social media platforms further amplify the visibility of particular

discourses, playing a decisive role in the consolidation of these narratives as forms of cultural authority.

When evaluated through a social constructionist lens within the field of communication sociology, these findings demonstrate that cultural heritage in digital environments is reconstructed through social interaction rather than transmitted as an objective and fixed entity. Overall, the study reveals that digital communication exerts a transformative influence on cultural figures, while collective memory, authority, and meaning production are increasingly shaped through communicative practices. In this regard, the research contributes to the literature by critically examining the impact of digital culture on cultural heritage, oral tradition, and social memory within the framework of communication sociology.